

[Udenrigsministeren.]

tuel henvendelse til den britiske regering først bør ske, når der fra færøsk side er taget endelig stilling til, hvad revisionen bør tilsigte. Regeringen må, når henvendelsen foretages, være rede til umiddelbart at indlede drøftelserne med de britiske myndigheder. Vi har gjort landsstyret bekendt med denne opfattelse og bedt landsstyret om at udtale sig i sagen.

Imidlertid har lagtinget — umiddelbart før sin hjemsendelse — vedtaget en opfordring til regeringen om at opsigte den dansk-britiske aftale, hvilket kan ske med virkning fra april 1963, og fra samme tidspunkt at indføre en ren 12 miles fiskerigrænse ved Færøerne. Lagtingets beslutning må nu videregives til regeringen gennem landsstyret, hvilket endnu ikke er sket.

Den britisk-islandske overenskomst har imidlertid også betydning for de færøske fiskeriinteresser ved Island. Regeringen vil — når man fra færøsk side er rede hertil — tage skridt til at søge forhandlinger optaget med de islandske myndigheder. Det er tanken, at realitetsforhandlinger fra dansk side skulle overlades Færøernes egne repræsentanter.

Selv om problemerne omkring det færøske fiskeriterritorium må anses for de mest presserende, har regeringen imidlertid også spørgsmålet om fiskeriet ved Grønland og i de egentlige danske farvande i opmærksom erindring med henblik på, at forholdene også dér tilpasses den udvikling, som finder sted på dette område. For det er ikke blot for Danmarks vedkommende, at spørgsmålet om fiskerigrænserne er aktuelt. De to Genèvekonferencer i 1958 og 1960 — der som bekendt endte, uden at enighed opnåedes — er udtryk for, at den hidtidige ordning med 3-4 miles sø- og fiskeriterritorium, som følges i de fleste europæiske lande, er blevet indhentet af den tekniske og erhvervsmæssige udvikling og ikke i længden lader sig opretholde. Fra dansk side vil vi hilse det velkommen, om der kunne træffes en multilateral ordning — en ordning mellem flere lande — som tager tilbørligt hensyn til vore særlige problemer ved Færøerne og Grønland.

Formanden: Jeg skal her afbryde forhandlingen i forbindelse med forespørgslen.

Man gik derefter til punkt 2 på dagsordenen, som var:

Anden behandling af forslag til lov om ændring i fundats af 18. januar 1760 for Arne Magnussens Legat (Den arnamagnæanske Stiftelse).

(Første behandling findes i tidenden sp. 3250, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 1017).

Der var stillet 3 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer, ændringsforslagene og spørgsmålet om lovforslagets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Aising Andersen: Jeg vil begynde med at udtale de socialdemokratiske udvalgsmedlemmers glæde over den positive indstilling, der i dag foreligger til behandling i folketinget. Ganske vist er der jo ikke opnået enighed i udvalget; det var der heller ingen der havde ventet; men vi finder det overordentlig betydningsfuldt, at ikke mindre end 12 af udvalgets 17 medlemmer stiller sig positivt til regeringsforslagene og har givet tilsagn om at medvirke til deres gennemførelse. Jeg håber, at der derved er skabt et solidt grundlag for en så stærk tilslutning i folketinget, at denne sag dermed bliver endeligt afgjort i overensstemmelse med de af regeringen fremsatte forslag.

Vi finder fra vor side, at denne løsning skaber en rimelig ordning, der vil være i stand til én gang for alle at tage dette spørgsmål ud af den dansk-islandske dagsorden og skabe et bæredygtigt grundlag for et virkelig tillidsfuldt forhold mellem det islandske folk og det danske folk. Vi fremhæver i denne forbindelse også artikel 6 i det foreliggende forslag til folketingsbeslutning, hvori det udtrykkeligt siges — jeg tillader mig et kort citat —:

„De kontraherende parter er enige om, at den trufne ordning skal anerkendes som en fuldstændig og endelig afgørelse af alle ønskemål fra islandsk side angående overgivelse af i Danmark beroende

[Alsing Andersen.]

nationale islandske mindesmærker af enhver art.“

Fra socialdemokratiets side har vi altid anerkendt berettigelsen af det islandske folks ønske om at se en væsentlig del af sine fortidsminder vende tilbage til Island, selv om vi vidste, at det ville betyde ofre for Danmark. Dette islandske ønske vil nu i løbet af denne uge gå i opfyldelse ved en beslutning af det danske folketing, selv om de håndskrifter, der er tale om, ikke umiddelbart efter denne beslutning vil kunne overleveres til Island. Derfor er der tre grunde.

Den ene grund er den, at den endelige udvælgelse af håndskrifterne først skal foretages efter lovforslagets vedtagelse i henhold til de deri givne kriterier og lovforslagets bestemmelser i øvrigt.

Den anden grund er det store ordbogsarbejde, som er i gang i Danmark. I denne forbindelse er man jo enig om, at de håndskrifter, der stadig vil være brug for til fuldendelsen af ordbogsarbejdet, foreløbig må blive i Danmark, dog ikke længere end i 25 år. Jeg vil gerne i denne forbindelse udtale håbet om, at man vil gøre, hvad der er teknisk muligt og sagligt forsvarligt for at fremskynde dette ordbogsarbejde mest muligt.

Den tredje grund er den, at der blandt håndskrifterne er et ikke ringe antal, som er i en temmelig dårlig forfatning, således at de bør konserveres og restaureres, og vi finder, det vil være rimeligt, at de ikke udleveres, før de er konserveret eller restaureret, eller før Island selv er i stand til at foretage en sådan konservering og restaurering. Der kan jo ikke være nogen, hverken i Island eller i Danmark, som er interesseret i, at håndskrifterne skulle lide skade, eventuelt gå til grunde ved at blive flyttet, før en sådan konservering har fundet sted. Island må naturligt være interesseret heri, og fra dansk side bør vi efter vor mening være positivt indstillet på at fremskynde såvel dette konserveringsarbejde som ordbogsarbejdet. Jeg understreger, at vi bør være positivt indstillet i denne forbindelse, også med hensyn til at yde øgede bevillinger fra vor side, for at dette arbejde kan fremskyndes.

Jeg vil gerne i denne forbindelse frem-

hæve, at lederen af det arnamagnæanske institut, professor Jón Helgason, i en skriftlig oplysning til folketingsudvalget har gjort opmærksom på, at det arnamagnæanske institut på grund af de beskedne bevillinger, der hidtil har stået til rådighed, ikke engang har kunnet lægge beslag på halvdelen af den pågældende konservators arbejdskraft til gennemførelsen af dette arbejde. Jeg mener derfor, det er en iøjnefaldende opgave for Danmark at søge at forøge bevillingerne på dette område og dermed fremskynde dette arbejde, muligvis også at assistere med gennem bevillinger at uddanne andre sagkyndige end dem, der i øjeblikket arbejder på dette felt.

Som jeg sagde, medfører gennemførelsen af disse forslag ofre fra dansk side. Det kan ikke være anderledes, når en væsentlig del af håndskrifterne overføres til Island. Selv om fotokopiering af håndskrifterne foretages og er til rådighed, er det ofte nødvendigt, ved vi, at have de originale håndskrifter ved hånden, når man skal foretage forskningsarbejdet med at tyde og tolke de pågældende tekster, og det vil naturligvis volde vanskeligheder for danske forskere i fremtiden, vanskeligheder, som de ikke hidtil har kendt i deres arbejde. Men denne omstændighed kan efter vor mening ikke retfærdiggøre opretholdelsen af det faktiske privilegium, som danske forskere hidtil har haft på dette område. Det vil ikke i fremtiden være mere vanskeligt for danske forskere at låne håndskrifter i Reykjavik, end det hidtil har været for islandske forskere i Reykjavik at låne håndskrifter i København.

Vi er fra vor side i øvrigt indforstået med, at den danske regering og den danske lovgivningsmagt yder rimelig økonomisk støtte til det virkelige forskerarbejde, som under de nye forhold bliver anerkendt af kompetente institutioner her i landet.

Selv om vi altså forstår, at danske videnskabsmænd er bedrøvede og ville foretrække, at der ingen ændring skete i den nuværende tingenes tilstand, kan jeg ikke tilbageholde en oprigtig beklagelse af den aggressive og ensidige kampagne, som enkelte videnskabsmænd fører an i, og hvor de har ladet sig henrive til i den senere tid at fremsætte, jeg håber mindre velovervejede bemærkninger. Ja, disse videnskabsmænd, som det

[Alsing Andersen.]

her drejer sig om, og som fører an i kampagnen, har end ikke taget i betænkning i denne sag at fremsætte bemærkninger, som i Island, også af islandske videnskabsmænd, måtte opfattes som sårende og fornærmende. Det er udtalelser, der er fremsat offentligt og også i akademiske forsamlinger, hvor jeg selv har overværet det. De pågældende har ikke lagt bånd på sig i deres menings-tilkendegivelser over for offentligheden, og de har ikke sparet på krudtet, så selv om de ikke kan være til stede i denne sal, føler jeg mig berettiget til at gøre bemærkninger i denne forbindelse. Jeg føler mig berettiget til over for dansk offentlighed og over for dansk videnskab at rejse det spørgsmål fra folketingets talerstol, om en sådan fremgangsmåde kan godkendes som klog og som værdig for dansk videnskab. Jeg synes det ikke. Efter min mening er denne fagegoistiske, institutegoistiske og nationalegoistiske indstilling langtfra i overensstemmelse med den klarhed, med det rolige overlæg, med den tolerance, som ellers er videnskabens adelsmærke. Men vi må altså konstatere, at disse videnskabsmænd ikke kan eller ikke vil se andre sider af denne sag end dem, jeg her har gjort bemærkninger om.

Denne sag har imidlertid andre sider, som folketinget efter vor mening må tage i betragtning ved denne sags behandling. Det er i øvrigt også klart erkendt af universitetets bestyrelse, konsistorium. Jeg vil gerne i denne forbindelse anføre et par citater fra skrivelser fra universitetet af 26. april og 1. maj til folketingsudvalget.

Jeg forudskikker udtrykkelig den bemærkning, at jeg ikke agter at tage disse skrivelser som helhed til indtægt for vort standpunkt. Jeg erkender blankt, at universitetets bestyrelse i disse skrivelser erklærer, at den føler sig forpligtet til ikke at medvirke til løsning af sagen på den måde, som her er foreslået. Men netop på denne baggrund er det interessant at notere sig, at konsistorium, universitetets bestyrelse, dog kan se andre sider af denne sag, end de omtalte videnskabsmænd kunne.

Først vil jeg anføre et citat fra skrivelser fra Københavns universitets rektor af 26. april 1961, hvori det hedder:

„Universitetet er ganske klar over, at det står i de lovgivende myndigheders

magt at foretage vidtgående ændringer i — eller endog helt at ophæve — det retsgrundlag, på hvilket Den arnamagnæanske Stiftelse hviler. De synspunkter, som kan føre til en ny ordning,“

— og læg så mærke til, hvad der kommer — „og som i betydeligt omfang har fundet genklang hos konsistoriums enkelte medlemmer, vil dog i vidt omfang bero på overvejelser, hvis indbyrdes vægt det ligger uden for universitetets kompetence at afveje.“

Jeg fortsætter med et lille citat fra den følgende skrivelse fra universitetets bestyrelse af 1. maj 1961, hvor man efter at have fremhævet den principielle opfattelse af det retslige grundlag tilføjer følgende — jeg citerer —:

„På den anden side er man fra universitetets side ikke blind for, at lovgivningsmagten ved afgørelsen af sagen vil kunne tage andre synspunkter end de rent juridiske i betragtning, men universitetet mener sig ikke kompetent til at afveje de modstridende synspunkter imod hinanden.“

Vi fra vor side har med tilfredshed konstateret, at konsistorium, der er overordnet den arnamagnæanske samlings bestyrelse, dog har øjet åbent for, at der er andet end jura i denne sag. Jeg ønsker i denne forbindelse også at minde om og understrege betydningen af, at praktisk talt alle medlemmer af håndskriftkommissionen i betænkningen af oktober 1951 — med større eller mindre styrke ganske vist, men dog positivt — gav udtryk for, at det kunne være naturligt at tage billighedshensyn over for det islandske folk. Jeg beder om tilladelse til at citere nogle ganske få linjer fra denne betænkning; side 110-111 står der:

„Vi mener også, at man bør tage hensyn til, at de islandske ønsker bæres frem af en bred og ikke uforklarlig folkestemning, og at en fuldstændig afvisning af dem derfor vil kunne føles som udslag af manglende nordisk samfølelse.“

Dette er baggrunden for vort i det følgende udførte og i enkeltheder begrundede forslag om en betydelig gave af håndskrifter til Island.“

Nu iler jeg med at gøre folketingets medlemmer opmærksom på, at det ikke er mig, der har affattet disse linjer i betænkningen.

[Alsing Andersen.]

Nej, den, der har lagt navn til disse kloge og følte ord over for Island, er såmænd den fungerende formand for den arnamagnæanske kommission, den videnskabsmand, som for tiden er voldsomst og mest ubønhørlig i kampagnen og vil være anfører i et sagsanlæg — hvis man skal tro aviserne — for at hindre det danske folketing og den danske regering i at give en gave, således som han selv har taget til orde for i kommissionsbetænkningen af 1951.

Jeg agter ikke at gå ind i den juridiske diskussion, som findes i de udførlige udtalelser fra de juridiske fakulteter, der er trykt som bilag til folketingsudvalgets betænkning, men det kan næppe være nogen hemmelighed, at de socialdemokratiske udvalgsmedlemmer ud fra vort syn på sagen som helhed ganske deler de af professor Alf Ross m. fl. fremsatte synspunkter. Men nu er det jo altså muligt, at vi skal have et sagsanlæg, oven i købet med erstatningskrav, hvis man kan tro aviserne. Jeg ved ikke, om sådanne avisforlydender er lanceret af formanden for den arnamagnæanske kommission for at prøve på at true folketingets fra at tage den beslutning, som vi anser for rigtig. I så henseende tror jeg nok jeg tør sige, at spekulationen vil være mislykket. Jeg tager det i hvert fald med knusende ro, selv om jeg må erkende, at det er trist, at den venskabshandling, som der ikke er den mindste tvivl om at et meget stort flertal i tinget — formentlig over $\frac{2}{3}$ af folketingets medlemmer — vil vise Island, skal skæmmes af sådanne episoder.

For resten kunne jeg i denne forbindelse godt have lyst til at rejse spørgsmålet om, med hvilken beføjelse den arnamagnæanske kommission, altså den del af den, der resterer, det vil sige bestyrelsen for det arnamagnæanske institut, optræder med sagsanlæg og med den bizarre idé at ville kræve erstatning fra den danske stat. Det er jo muligt — det tør jeg ikke benægte — at de pågældende tilbageværende medlemmer af den arnamagnæanske kommission kan have en formel juridisk ret til at rejse en sådan sag, men den arnamagnæanske kommission er efter min mening kun bestyrelse, kun forvalter af det legat med tilhørende håndskrifter, som Københavns

universitet i sin tid har fået overdraget af Arne Magnussen. Og denne bestyrelse, den arnamagnæanske kommission, består dels af medlemmer udnævnt af regeringen, dels af medlemmer udnævnt af universitetets bestyrelse, konsistorium. Det giver jo straks et problem med hensyn til denne forsamlings beføjelse til at rejse sag, men det er jo muligt, at formaliteterne her vil være i orden. Jeg tillader mig imidlertid indtil videre absolut at tro, at den egentlige ansvarlige for den arnamagnæanske samling, nemlig universitetets bestyrelse, konsistorium, ikke agter at lægge navn til en sådan aktion, der har til formål at antaste folketingets ret til at gennemføre en ændring af administrationen af den arnamagnæanske samling. Jeg ser altså med sindsro på, hvad der eventuelt måtte hænde i denne sag i de kommende dage, og skal med disse bemærkninger på de socialdemokratiske udvalgsmedlemmers vegne anbefale, at folketinget afgør denne sag og afgør den nu.

Ib Thyregod: Det lovforslag, der her foreligger til behandling, er efter vor opfattelse af meget væsentlig betydning, dels fordi det angår spørgsmål af fælles nordisk betydning, dels fordi det rører ved en række principielle spørgsmål af betydning for folketinget.

Det fremgår af betænkningen, at venstres udvalgsmedlemmer i denne sag er delt i to grupper, nemlig de ærede medlemmer hr. Erik Eriksen og hr. N. Chr. Christensen, som under stærk kritik af den fremgangsmåde, der er anvendt, kan tiltræde lovforslaget, medens de to andre venstremedlemmer af udvalget, det ærede medlem frk. Helga Pedersen og jeg, ikke kan tiltræde lovforslaget. Uanset dette er der imidlertid enighed inden for vor gruppe på to meget væsentlige punkter.

For det første er der over for spørgsmålet om udlevering af håndskrifter som gave til Island principielt en positiv indstilling inden for venstre. Denne principielle positive indstilling er udslag af det synspunkt, at de håndskrifter, som befinder sig her i landet, selv om de også med fuld ret kan betegnes som fællesnordiske, dog befinder sig her i kraft af det statsfællesskab, der tidligere har bestået mellem Island og Danmark. Hertil kommer, at der på Island er en meget

[Ib Thyregod.]

bred folkestemning for, at en del af disse håndskrifter ydes som gave til Island, og man kan ud fra folkelige synspunkter, som det ærede medlem hr. Erik Eriksen fremhævede ved første behandling, give tilslutning hertil. Det var ud fra disse synspunkter, at den regering, som det ærede medlem hr. Erik Eriksen i sin tid var statsminister i, arbejdede for en positiv løsning af dette spørgsmål.

Over for dette hensyn står naturligvis et andet hensyn, som det er rigtigt at fremhæve, hensynet til dansk forskning og dermed hensynet til det arnamagnæanske institut. Jeg tror, at mange af folketingets medlemmer har haft lejlighed til i disse dage at se instituttet og haft lejlighed til at se, at der er tale om et internationalt institut af væsentlig videnskabelig betydning, hvor videnskabsmænd fra hele verden kommer for at studere disse håndskrifter. Jeg tror også, man har fået indtryk af, at det er et institut, som ledes på udmærket måde af professor Helgason, hvor der gøres et stort arbejde dels med videnskabelig forskning, dels med fotografering og dels med konservering af de islandske håndskrifter i det omfang, de beskedne bevillinger, som blev påbegyndt i 1957, tillader det.

Der kan naturligvis rejses nogen tvivl om, hvorvidt Island på samme måde kan gennemføre disse foranstaltninger. Kan de fremskaffe det nødvendige til gennemførelsen af den konservering, som skal foretages? Det er et højt udviklet speciale. Og kan de skaffe det videnskabelige apparat og det biblioteksapparat, som er nødvendig for forskning af disse håndskrifter? Men uanset hensynet til forskningen, den humanistiske videnskab, som forskningen er, mener jeg alligevel, at det må være rimeligt at yde en vis del af de islandske håndskrifter som gave til Island.

Jeg vil gerne i denne forbindelse med den højtærede formands tilladelse citere et afsnit af den kommissionsbetænkning, som det ærede medlem hr. Alsing Andersen omtalte. For så vidt ejendommeligt nok er det det samme sted, som det ærede medlem hr. Alsing Andersen omtalte, som også jeg vil citere. Det er nemlig en udtalelse af professor Brøndum-Nielsen og af nu afdøde professor Carsten Høeg, en udtalelse, som

i øvrigt var tiltrådt af afdøde folketingsmand Otto Himmelstrup, der var udpeget af venstres folketingsgruppe.

Det siges her p. 110, at der som begrundelse for udlevering af håndskrifterne som gave til Island kan anføres det forhold, at årsagen til,

„at så mange islandske håndskrifter findes i Danmark, i væsentlig grad er det tidligere eksisterende, nu ophævede statsfællesskab og — navnlig — det forhold, at Island — hvis største kulturelle indsats ligger på den middelalderlige litteraturs område, og hvor just den boglige kultur både i middelalderen og i nutiden har været usædvanlig rig og dyb — så godt som helt savner de mindesmærker, hvorigennem denne middelalderlige bogkultur er blevet overleveret til nutiden.“

Så nævnes de islandske ønsker, det, som allerede er citeret, og så fortsætter man i kommissionen med at gå ind for en vis begrænset udlevering af islandske håndskrifter. Denne udtalelse fik, som jeg nævnte, tilslutning af afdøde folketingsmand Himmelstrup i kommissionsbetænkningen side 114, hvor det dog til sidst siges:

„Med hensyn til universitetets stilling til det af Arne Magnusson i sin tid oprettede testamente må min umiddelbare opfattelse tilsiige mig, at når testator (Arne Magnusson) med de stærkest mulige udtryk har henlagt ejendomsretten til Københavns universitet, bør ingen statsmyndighed tiltage sig ret til at fratage universitetet de i testamentet omhandlede genstande.“

Det er denne udtalelse fra kommissionen, som for så vidt stemmer i positiv retning med vor opfattelse. Men heraf mener jeg fremgår også ganske klart den fremgangsmåde, der havde været den rigtige. Det rigtige ville naturligvis have været, at man havde optaget forhandlinger med universitetet og med stiftelsen om disse spørgsmål. Jeg mener, at denne udtalelse i kommissionsbetænkningen, som jo er tiltrådt af professor Brøndum-Nielsen og professor Carsten Høeg, må tyde på, at der havde været mulighed for en positiv løsning af det foreliggende spørgsmål om udlevering af en gave til Island. Det, som man skulle have søgt opnået, var enighed med ejerne af håndskriftsamlingen, kommissionen, og så

[Ib Thyregod.]

skulle man have ydet denne gave gennem instituttet eller gennem universitetet som en gave til universitetet i Reykjavik. Hvis en sådan fremgangsmåde havde været anvendt, ville der efter min opfattelse have været mulighed for at opnå bred tilslutning til en sådan gave.

Men hvilken fremgangsmåde har man så anvendt? Jeg nævnte allerede ved første behandling af lovforslaget, at man i stedet for at forhandle med universitetet og med stiftelsen førte hemmelige forhandlinger med Island om disse spørgsmål. Jeg må have lov til at karakterisere dem som hemmelige, når de foretages, uden at det udenrigspolitiske navn bliver orienteret herom. Der træffes herefter en aftale, ja, nogen egentlig aftale kan man vel ikke sige det er, men i hvert fald så meget, at der ikke under udvalgsarbejdet har været nogen reel mulighed for at foretage ændringer heri. Endvidere foretages der så en hemmelig udarbejdelse af lovforslaget, en udarbejdelse hemmelig i den forstand, at man ikke forelægger den for kommissionen, at man ikke beder om kommissionens støtte, at man ikke beder den medvirke til udarbejdelse af kriteriet eller på anden måde medvirke. Endelig fremsættes lovforslaget, og der foretages førstebehandling, endnu inden universitetet eller stiftelsen har kunnet nå at udtale sig, og fra den side vedtages så senere den omtalte protest.

Hertil kommer den fremgangsmåde, som er anvendt i forholdet til folkettinget. Jeg nævnte ved første behandling, at der var foretaget en orientering om, hvilke lovforslag der kunne ventes fremsat, inden folkettinget afsluttede sit arbejde. Der blev nævnt enkelte lovforslag, men det her foreliggende lovforslag, som blev fremsat kort tid efter, blev ikke nævnt ved denne orientering. Det er i og for sig, mener jeg, en tilsidesættelse ikke alene af oppositionen, men også af folketingets øvrige partier, fordi jeg må være af den opfattelse, at heller ikke de andre partier i folkettinget er blevet orien-

teret om, at et sådant lovforslag ville komme.

Hvis man går ind for, at folkettinget skal tage selvstændig stilling til de foreliggende lovforslag og ikke blot være et ekspeditionskontor, er det af væsentlig betydning, at sådanne situationer ikke kommer til at foreligge. Lad mig i denne forbindelse nævne en kronik af det ærede medlem hr. Baunsgaard, som jeg for nylig har læst i Dagens Nyheder, og hvori han siger, at folkettinget ikke bør være et ekspeditionskontor for organisationerne. Det er vel lige så rigtigt, at folkettinget heller ikke bør være et ekspeditionskontor for regeringen, at alle partier, folketingsgrupper, både oppositionens og de andres, selvstændigt må kunne tage stilling til de foreliggende lovforslag, at de ikke skal stilles over for et fait accompli og oven i købet et lovforslag, som skal forceres igennem i løbet af så kort tid, som der her er tale om, uden at der er mulighed for at stille reelle ændringsforslag.

Som eksempel på, hvorledes dette lovforslag har skullet forceres igennem, skal jeg henvise til udtalelserne fra de juridiske fakulteter. Man anmodede om udtalelser fra de juridiske fakulteter. Det viste sig, at den ene udtalelse ikke kunne komme til at foreligge i fredags, fordi et medlem af fakultetet var bortrejst til udlandet et par dage. Men den højtærede undervisningsminister forlangte svar, og så måtte universitetets juridiske fakultet i Århus så fremsende et svar ledsaget af et udkast til et svar, som ikke var tiltrådt af den pågældende professor. Så meget hastede denne sag, at man end ikke kunne afvente det endelige svar fra det juridiske fakultet.

Hertil kommer et andet punkt, nemlig det forhold, at den højtærede justitsminister, som desværre ikke er til stede her i dag, ved første behandling udtalte som sin opfattelse, at der ikke forelå ekspropriation. Den højtærede justitsminister sagde, at der ikke var tale om nogen ekspropriation, idet lovforslaget i så fald ville have været grundlovsstridigt. Endelig nævnte den højtærede

[Ib Thyregod.]

justitsminister, at universitetet efter hans mening var gået ind for denne opfattelse. Nu foreligger der altså udtalelser fra de juridiske fakulteter; et flertal af disses professorer går ind for den opfattelse, at der foreligger ekspropriation, og det er dog klart, at det burde give anledning til overvejelse i regeringen af dette spørgsmål. Det forekommer mig derfor ikke, at det er en sagligt forsvarlig behandling, dette så vigtige lovforslag har fået. Jeg synes, det er urigtigt, at folketinget på denne måde skal være et ekspeditionskontor i en så vigtig sag.

Jeg vil endelig i denne forbindelse gøre nogle bemærkninger angående det juridiske spørgsmål om ekspropriation. Jeg har tidligere nævnt vort principielle synspunkt. Jeg mener ikke, at sagen skal afgøres ud fra juridiske synspunkter, men jeg mener dog, at også de juridiske synspunkter angående ekspropriationsspørgsmålet må have vægt ved bedømmelsen af det foreliggende lovforslag.

Med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt det foreliggende lovforslag omfattes af grundlovens § 73, er der endnu en udtalelse fra de juridiske fakulteter. Det foreliggende lovforslag er udarbejdet af professor Alf Ross og går ud på en deling af stiftelsen i to dele, hvoraf én del fremtidig skal være i Island, men i øvrigt respektere fundatsens bestemmelser. Jeg tror imidlertid ikke, at man ved en deling af samlingen kommer ud over ekspropriationsproblemet, således som også professor Poul Andersen i sin artikel har gjort rede for; spørgsmålet er naturligvis tvivlsomt, og jeg skal ikke her sige noget endeligt om dette spørgsmål. Det forekommer mig imidlertid så tvivlsomt, at det burde give anledning for regeringen til yderligere overvejelser.

Hertil kommer det, at der nu må ventes en retssag. Jeg mener i og for sig, kommissionen er berettiget til at anlægge en sådan retssag, men også det er et kompliceret juridisk problem, som jeg ikke skal tage endelig stilling til. Under en sådan retssag rejser der sig jo to spørgsmål; det første er spørgsmålet om erstatning, og jeg forstod, at man muligvis vil rejse erstatningspåstand. Jeg er mest tilbøjelig til at mene, at en erstatningspåstand fra kommissionens side ikke

lader sig gennemføre; jeg mener ikke, at der foreligger et forhold, som kan berettige til erstatning i medfør af denne bestemmelse. Men dette bevirker i og for sig ikke, at forholdet falder uden for grundlovens § 73.

Dertil kommer det andet spørgsmål, spørgsmålet om almenvellet, om man kan sige, at denne ekspropriationslov, hvis den kommer til at blive betegnet som sådan, kan siges at være i overensstemmelse med almenvellet. Også dette spørgsmål er tvivlsomt, også dette burde kræve nærmere overvejelse, og jeg kan vel roligt sige, at det vil være yderst uheldigt, hvis der fra folketingets side vedtages noget, som senere ikke viser sig at være i overensstemmelse med grundlovens § 73. Jeg synes, man igen burde have set nærmere på dette spørgsmål i stedet for at forcere loven frem af hensyn til universitetsjubilæet i Reykjavik.

Jeg har nævnt de synspunkter, som vi har. Jeg tror i og for sig, at disse synspunkter deles af venstre i det hele; jeg ved ikke, hvordan alle ser på spørgsmålet om ekspropriation, men i øvrigt tror jeg, venstre deler den opfattelse, vi har inden for vor gruppe. Jeg vil imidlertid gerne til afslutning sige noget om det mindretal, hvortil jeg selv hører, nemlig det mindretal af udvalgsmedlemmerne, som ikke ønsker at medvirke til lovforslagets gennemførelse.

Det første mindretal finder ud fra de synspunkter, som det ærede medlem hr. Erik Eriksen gav udtryk for ved første behandling, at det afgørende må være de folkelige synspunkter, og man mener, uanset at man kritiserer den fremgangsmåde, der er anvendt, således som jeg også har gjort det her, at kunne medvirke til vedtagelsen. Når vi imidlertid ikke mener at kunne medvirke, er det, fordi vi tillægger de betænkeligheder, som foreligger, en afgørende vægt. Jeg tænker her for det første på hele ekspropriationssynspunktet. Hvilken betydning har det? Jeg mener, man burde have haft tid til nærmere at overveje dette spørgsmål. Hertil kommer et andet forhold, nemlig at man fra lovgivningsmagtens side foretager indgreb i en stiftelse, og at dette kan virke som et farligt præcedens for lovgivningsmagten fremover med henblik på indgreb i andre stiftelser.

Lad mig videre nævne spørgsmålet om kriteriet for udleveringen. Når jeg har sagt,

[Ib Thyregod.]

at vi principielt er positivt indstillet, er dermed ikke sagt, at vi principielt er positivt indstillet over for det kriterium, der er grundlag for lovforslaget. Forholdet er vel det, at der kan anlægges forskellige kriterier; i det forslag, som man i sin tid arbejdede med, var der tale om et andet kriterium end det her valgte.

Men jeg vil gerne fremhæve to bøger, hvis udlevering vi specielt vil finde urimelig, nemlig Flatøbogen og Ældre Edda, to bøger, som ikke vedrører islandske forhold, men fællesnordiske forhold, som vedrører bl. a. Færøerne og Grønland. Den højtærede Grønlandsminister udtalte også ved første behandling, at han mente, det havde betydning for Danmark at bevare Flatøbogen. Vi har senere, for øvrigt efter at udvalgsbetænkningen var afgivet, fået en skrivelse fra Grønlandsministeriet med udtalelser fra universitetet om disse spørgsmål.

Den rigtige fremgangsmåde havde vel været, at man var kommet til enighed med ejerne, med universitetet og kommissionen, om disse spørgsmål og så havde ydet den gave, man på dette grundlag kunne give. Men at medtage disse, blot fordi man fra Islands side i særlig grad nærer forkærlighed for disse bøger, som ikke i øvrigt falder inden for det kriterium, lovforslaget angiver, forekommer mig ikke rimeligt. Dertil kommer, at det er præciseret fra dansk side, at der er tale om en gave. I den forbindelse synes det ejendommeligt, at man fra Islands side har sagt, at man ikke vil føle sig tilfredsstillet ved denne gave, hvis man ikke får udleveret disse to bøger, som falder uden for kriteriet. Dette er også for det mindretal, jeg tilhører, et punkt af en vis betydning.

Jeg vil gerne sige til afslutning om dette spørgsmål, at jeg tror, også det mindretal i udvalget, som jeg er med i, ville have tilsluttet sig en principiel udtalelse om en principiel positiv indstilling over for løsningen af spørgsmålene. Men lovforslaget skulle forceres igennem, det kunne ikke vente — jeg kan nævne, at spørgsmålet om en sådan principiel foreløbig betænkning blev rejst under udvalgsarbejdet, men ikke kunne gennemføres — forslaget skulle gennemføres uanset de mange betænkeligheder, jeg har omtalt. Det er årsagen til, at det

mindretal, hvortil jeg hører, ikke kan medvirke til lovforslagets gennemførelse.

Poul Møller: Jeg vil gerne til indledning gøre en bemærkning om den tone, der har præget debatten om dette spørgsmål rundt omkring i landet. Det ærede medlem hr. Alsing Andersen var inde på det; det ærede medlem talte om, at der var ført en ensidig kampagne fra videnskabens side, og det ærede medlem føjede til, at videnskabens fremgangsmåde havde været fagegoistisk, institutegoistisk og nationalegoistisk. Jeg ser i Kristeligt Dagblad i dag, at det problem, vi her drøfter, slås op til Danmarks Algerieproblem. Herigennem gøres der jo et forsøg på at lægge bånd på hele denne debat. Jeg vil ikke mene, at man overhovedet kan kritisere videnskabsmændene for deres fremgangsmåde. Det, der snarere er karakteristisk for den stemning, som man prøver på at fremkalde eller oppiske fra det ærede medlem hr. Alsing Andersens side, fra socialdemokratiets side, fra Kristeligt Dagblads side, er, at man vil gøre enhver, der er modstander af denne udlevering, til chauvinist, til nationalegoist, til fagegoist, til institutegoist, som det ærede medlem hr. Alsing Andersen sagde.

Jeg synes, det er meget, meget forkert, at der ikke her i landet kan føres en debat om udleveringen af disse værdifulde håndskrifter, om denne videnskabelige samling, uden at de mennesker, der står på videnskabens standpunkt, og videnskabsmændene selv bliver betragtet som chauvinister, og uden at vi, der er modstandere af denne udlevering, skal beskyldes for at svare til det franske højres Algeriemodstandere og nærmest bliver betragtet som generaler, der laver oprør og lignende ting. Det havde været værdigt, om man også kunne respektere sine modstandere, for det er vel trods alt det, der er demokratiets største værdighed, at man kan respektere, at der er nogle, der er uenige med én selv. Men i stedet for laver man denne åndelige påvirkning og benævner modstanderne som det, som det ærede medlem hr. Alsing Andersen kalder fagegoister, institutgoister, nationalegoister, skønt sandheden er, at det, vi skal tage stilling til, er, om videnskabelige synspunkter skal fejles til side af hensyn til nationalegoistiske synspunkter. Det er sagens

[Poul Møller.]

realitet — ganske vist ikke nationalegoistiske synspunkter i det danske folk, dem tager man ikke noget hensyn til. Det ved jeg heller ikke om man skal, men skal der dog ikke i det høje ting tages lige så meget hensyn til det danske folks følelser som til andre folks følelser? Er det danske folks følelser det eneste, der ikke må tages hensyn til under behandlingen af vigtige sager? Man får efterhånden fornemmelsen deraf.

Jeg har set, at det radikale venstres landsmøde har hyldet den højtærede undervisningsminister for den måde, hvorpå han har gennemført denne sag; og det er jo klart, med de traditioner, det radikale venstre har i spørgsmålet om folketingets stilling lige over for regeringen og lige over for andet — var det ikke Hørup, der sagde: ingen over og ingen ved siden af folketinget? — det er klart, at med denne tradition må den højtærede undervisningsminister have gjort sig fortjent til en meget stor hyldest på det radikale venstres landsmøde. For sjældent har man set et folketing blive skubbet til side, som det er sket i dette tilfælde.

Den højtærede undervisningsminister udtalte ved første behandling, at det var særdeles muligt for folketinget at foretage ændringer, og at det var folketinget, der skulle bestemme, hvor meget der skulle udleveres. Men sandheden har været den, at når vi under udvalgsbehandlingen har spurgt, om der kunne stilles ændringsforslag, har man svaret, at det kunne der godt, men selvfølgelig kun formelt; der kunne derimod ikke vedtages ændringsforslag med hensyn til gavens omfang, fordi man var forpligtet over for Islands regering med hensyn til gavens omfang — ellers måtte forhandlingerne med den islandske regering føres forfra igen. Det er jo en mærkelig gavedisposition. Folketinget, der skal vedtage denne gave, får at vide, at der kan ikke ændres ved dens omfang, for så skal der føres nye forhandlinger; man har forpligtet sig med hensyn til gavens omfang.

Det fremgår også af bilag til betænkningen, hvordan folketingets udvalg er stillet. Man spørger, hvorfor Flatøbogen og Codex Regius er med i det, der skal udleveres; de hører i hvert fald ikke med til Den arnamagnæanske Stiftelse, og man

får det svar, at for at få en tilfredsstillende ordning med Island var det nødvendigt, at disse to bøger fra det kgl. bibliotek også blev udleveret — for at få en tilfredsstillende ordning med Island! Og samtidig siger man, at folketinget skal foretage en gavedisposition, og at vi selv kan bestemme gavens omfang, men for at få en for Island tilfredsstillende ordning skal to bøger, der ikke hører til stiftelsen, udleveres, bøger, som ikke vedrører den islandske kultur, men den norske og den grønlandske og den fællesnordiske kultur.

Det er oplyst for os under udvalgsbehandlingen, at ingen af folketingets partier har været orienteret om denne sag, før aftalen med Island var sluttet. Vi har dog det udenrigspolitiske nævn, og vi har drøftet mange store ting og mange små ting i det udenrigspolitiske nævn. Men denne sag har ikke været drøftet. Der blev den 13. april hos den højtærede formand holdt et møde med partilederne om tilrettelæggelsen af afslutningen af folketingets arbejde. Statsministeren var til stede, og statsministeren gav på dette tidspunkt en redegørelse for, hvilke lovgivningsforanstaltninger regeringen agtede at kræve gennemført, og hvilke nye love vi kunne vente i denne samling; han talte om landbrugslove, og han talte om SAS. Men han nævnte ikke, at der ville komme et forslag om de islandske håndskrifers udlevering til Island, skønt man i de samme dage sad i forhandlinger med den islandske regering. Intet fandt man anledning til at nævne herom over for partiernes ledelse.

Man må forstå, at folketinget har i hvert fald ingen anledning til at hylde den højtærede undervisningsminister for hans fremgangsmåde i denne sag, for den enestående måde, hvorpå han har tilsidesat folketinget i hele dette spørgsmål. Jeg misunder ikke de flertalspartier, som der er trukket så store vekslers på. Der trækkes hver dag vekslers på deres tålmodighed, det ved vi alle sammen, men i denne sag er der vistnok trukket de største vekslers, fordi man ikke har forelagt dem sagen, men man har regnet med deres stemmer.

Vi får lejlighed til at drøfte spørgsmålet i morgen om folketingets stilling som forhandlingskammer og -ting, men man kan vel allerede i dag spørge, hvor længe folke-

[Poul Møller.]

tinget skal finde sig i at blive misbrugt på denne måde, hvor længe tinget skal finde sig i at blive stillet over for fuldbyrdede kendsgerninger, som der ikke kan ændres ved, fordi regeringen har forpligtet sig over for fremmed land, oven i købet forpligtet sig til at give gave.

Den højtærede undervisningsminister kom med dette forslag 2-3 uger før tinget normalt skulle have afsluttet sit arbejde i henhold til den aftale, der afsluttedes med statsministeren på det nævnte møde, men hvor statsministeren ikke fandt anledning til at oplyse, at der kom et forslag om håndskrifternes udlevering. Man mente altså, det kunne være nok for folketingets til at gennemføre aflevering af en ejendom, der havde været under universitetets varetægt i 230 år. Var det hensynsfuldt, og var det billigt? Flertallet i denne sag taler om, at sagen skal afgøres ud fra en billighedsbetragtning, men skal der overhovedet ikke ydes billighed over for folketingets opposition længere? Skal der slet ikke være tale om billighedsbetragtninger, når det drejer sig om arbejdsgangen herinde? Man kræver nu denne sag afsluttet med kortest mulig tidsfrist, så kort som forretningsordenen overhovedet kan tillade. Er det billigt, er det rimeligt over for de mennesker, som har arbejdet med denne samling gennem et helt liv?

At forretningsordenens krav kun er lige opfyldt, fremgår af, at den betænkning, der ligger til grund for behandlingen i dag, blev omdelt i forgårs aftes kl. 20, efter at folketingets møde var afsluttet, lige så tæt på forretningsordenens yderste frist, som man kunne komme. I dag, når anden behandling er afsluttet, skal tingets udvalg behandle sagen for i dag at kunne afgive tillæggsbetænkning, så at sagen kan komme til tredje behandling med kortest mulig frist lørdag formiddag. Mennesker ude omkring i landet, der interesserer sig for den sag, videnskabsmænd, forskere og andre, må jo tro efter grundlovens vedtagelse, at der er mulighed for en realitetsbehandling mellem anden og tredje behandling. Men ethvert medlem her i tinget ved, at denne realitetsbehandling er en narresut, og denne sag er for stor og betydningsfuld til, at man skal skabe en sådan narresut, indkalde udvalgsmøde til i

eftermiddag, afgive tillæggsbetænkning i dag — færdig! Tredje behandling på lørdag, og så har man bare at stemme for eller imod! Det er en urimelig og ubillig fremgangsmåde, og jeg tror, der er grund til at se på, om disse frister for lovforslags behandling ikke er alt for knapt fastsat, om ikke man må gå til at ansætte rigeligere tid for medlemmerne til at sætte sig ind i folketingets betænkninger. Her har man kun givet dagen i går, og mennesker, der har kunnet få betænkningen tidligst i går, fordi bureauet ikke havde åbent i forgårs aftes, har altså kun haft dagen i går til at overveje, hvorvidt de på grundlag af betænkningen ville komme med nye henvendelser til folketingsudvalget, der afslutter sit arbejde inden tredje behandling i eftermiddag eller måske i aften.

Man har sagt til os: er der mere at se på, er der mere at drøfte? Det er således, at på udvalgets afsluttende møde fik vi en protest fra nogle og halvtreds svenske videnskabsmænd, der alle beskæftiger sig med nordisk historie og med nordisk filologi, Stockholms universitets professorer i nordisk filologi og Lunds universitets historiske professorer. Disse svenske professorer og videnskabsmænd kommer til udvalget med en henvendelse, som overhovedet ikke kan blive underkastet nogen drøftelse i udvalget, fordi der ikke er tid længere. Man hævder, det forandrer ikke synspunkterne. Men det er dog et synspunkt, som burde indgå i udvalgets overvejelse, at man fra andre nordiske landes side siger, at det er vigtigt, at nordiske videnskabelige centre holdes samlet. Man har sagt, at dette er en nordisk sag, men går vi ud til nordiske videnskabsmænd, foretrækker de altså en nordisk løsning ved at holde det sammen.

Samme dag, som vi afgav den foreliggende betænkning, afgav også et andet folketingsudvalg en betænkning, nemlig et folketingsudvalg, der har fulgt Nordisk Råds arbejde. Det afgav den 2. juni en betænkning, hvori det hedder, at man tillægger samarbejdet i Norden inden for forskningen og den højere videnskabelige undervisning overordentlig stor betydning, og udvalget erkender, at dette problem er af afgørende betydning for de nordiske landes mulighed for at hævde en international standard på disse centrale områder.

[Poul Møller.]

Og hvad går denne betænkning da ud på, hvad er Nordisk Råds indsats på dette område? Går den ud på at splitte og dele op de samlinger, der er fælles for Norden? Nej, den går ud på, at man skal prøve at skabe centralinstitutter. Skal den oldnordiske forskning være den eneste, for hvilken man ikke vil skabe et centralnordisk institut? Ville det ikke være rimeligt, om man i Norden forsøgte at skabe et fælles forskningsinstitut for vor oldnordiske forskning? Det er et synspunkt, der bliver aktuelt ved de svenske forskeres henstilling til os og ved folketingsudvalget angående Nordisk Råds beretning. Og så kommer medlemmerne af folketingsudvalget her og siger i deres indstilling, at det første, vi skal gøre for at samle den videnskabelige forskning i Norden, er at splitte den. Det ærede medlem hr. Alsing Andersen var formand for det ene udvalg og ordfører for det andet. I det ene udvalg siger han: samling af nordisk forsknings arbejde. I det andet siger han: lad os splitte det, der er samlet.

Der burde have været bedre tid til behandlingen af denne sag, således at disse synspunkter også kunne være blevet overvejet. Efter at udvalgets betænkning er afgivet, modtog udvalget så sent som i går et nyt bilag, der ikke er optrykt i betænkningen, et bilag fra undervisningsministeriet, som havde modtaget en skrivelse fra Grønlandsministeriet om disse skrifers betydning for Grønlandsforskningen. Vi må naturligvis have optrykt disse bilag, som er sagkyndige udtalelser fra det filosofiske fakultet og det matematisk-naturvidenskabelige fakultet ved Københavns universitet, og hvori man tillægges særlig Flatøbogen væsentlig betydning for Grønlandsforskningen. Jeg nævner det her, fordi det forekommer mig, at det viser, at der er grund til at tage en realitetsovervejelse endnu, inden man beslutter sig for det kriterium, som den højtærede undervisningsminister vil tvangspålægge folketinget. Grønlandsforskningen kan da i hvert fald ikke være Danmark ivedkommende. Grønlandsforskningen er en forskning, hvor vi har forpligtelse til at holde de dokumenter og skrifter i vort land, der vedrører forskningen af Grønland.

Der er endvidere et spørgsmål, som er fremkommet i de sidste dage, nemlig hvorvidt der skal føres retssag om disse skrifers udlevering. Det er klart, at dette spørgsmål dukker op på grund af den fremgangsmåde, undervisningsministeren har valgt, fordi han ikke har ønsket nogen forhandling med universitetet inden lovforslagets fremsættelse, fordi han helt har afvist universitetet og slet ikke har villet drøfte denne sag med universitetet, inden han forpligtede sig over for Islands regering. Derved er der skabt lidenskab i sagen, hvor der burde have været ro.

Er det nu værdigt, at folketinget på lørdag ved tredje behandling vedtager lovforslaget med en retssag hængende over hovedet? Det ærede medlem hr. Alsing Andersen sagde, at han ville tage det ganske roligt. Det kan jeg godt forstå at han gerne vil, men er det værdigt, at det skal være kongens foged, der til syvende og sidst skal afgøre denne sag, måske med appel til landsretten? Skal det være kongens foged, der skal have det sidste ord, eller skal der ikke gives sådan tid til disse overvejelser, at man også kan indhente det juridisk forsømte?

Jeg har gerne villet gøre disse bemærkninger om fremgangsmåden i denne sag. Jeg gør det ikke for bare at kværulere over det, men fordi jeg mener, at selve fremgangsmåden viser, at der burde gives bedre tid, og at der endnu er problemer, der bør overvejes, inden sagen afgøres. Hvorfor skulle man ikke give tid? Hvorfor skulle man ikke lade den folkelige debat om denne sag finde frem til en rimelig konklusion, inden man gennemfører dette anliggende? Det har forundret mig, ja, det har forundret mig kolossalt, at netop de grupper i vort folk, der normalt taler mest om folkelighed og om den folkelige diskussion, ønsker sagen afsluttet, uden at der kan blive tid til en folkelig diskussion om den. (*Økonomiministeren* [Bertel Dahlgaard]: Den diskussion har stået på i mere end 10 år!). Det har den ikke, højtærede minister; denne diskussion er aldrig blevet ført frem, fordi videnskabsmændene aldrig før har lagt deres synspunkter så klart frem for befolkningen som i den sidste måned. (*Per Hækkerup*: Vist så!). Vist ej.

Formanden: Jeg henstiller, at man ikke afbryder taleren.

Poul Møller: Der foreligger en kommissionsbetænkning; den blev lagt ad acta. Så har der været rygter om, at man ville genoptage sagen, men det blev lagt til side. Den egentlige diskussion, som har optaget befolkningen, den folkelige diskussion, startede først, da den højtærede undervisningsminister forelagde sagen her i tinget i dette forår. (*Økonomiministeren* [Bertel Dahlgaard]: Det er ganske urigtigt!). Den højtærede minister kan få ordet senere ... (*K. B. Andersen:* Det er helt forkert!) ... og det ærede medlem hr. K. B. Andersen kan også få ordet senere, vil jeg tro.

Formanden: Jeg må endnu en gang henstille, at man ikke afbryder taleren.

Poul Møller: Sådan er tonen fra flertallets side i denne sag. Alt, hvad vi siger, er urimeligt, det er fagegoistisk, det er nationalegoistisk — man kan ikke engang høre modstanderne i ro længere her i tinget.

Der havde været grund for højskolens folk til at sige: dette skal ske med værdighed, og der skal gives tid til denne drøftelse og diskussion. Der forsømmes jo intet ved at give tid; håndskrifterne er alligevel ikke klar til udlevering i det første halve år, og det ved flertallet. Bortset fra det kongelige biblioteks skindbøger skal alt det, der vedrører det arnamagnæanske institut, forblive her i landet, indtil fotokopiering har fundet sted og indtil flere af skrifterne er restaureret, og for størstedelens vedkommende skal de forblive i landet, indtil den oldislandske ordbog er endeligt afsluttet.

Der er altså grund til at sige, at tidsfaktoren ingen rolle spiller for en ordentlig forhandling i folketinget, for en ordentlig diskussion af denne sag i befolkningen eller for en værdig fremgangsmåde, idet håndskrifterne alligevel ikke kan blive udleveret, hverken den 17. juni, som man har talt om, eller en anden bestemt dato. Den højtærede undervisningsminister kan ganske vist den 17. juni tage op med Flatøbogen, men stort andet kan han ikke tage af sted med.

Også af den grund burde man have givet os tid. Hvortil skal denne hast da tjene?

Er det så vigtigt, at det sker den 17. juni? Er det således, at de medlemmer her i tinget, der står vaklende i sagen — og dem er der mange af, også i mit parti — skal tvinges frem til en afgørelse af hensyn til det islandske universitets jubilæum?

Vi har bedt om at få tid til overvejelse, tid til drøftelse, men nej, nej, nej — det skulle være færdigt inden på lørdag. Der er nogle, der siger, at det skal være færdigt på grund af den højtærede undervisningsministers snarlige afgang. Jeg kan ikke tænke mig, at dette synspunkt overhovedet kan spille nogen rolle for den højtærede undervisningsminister og da langt mindre for flertalspartierne i salen. Jeg kan ikke tænke mig det, for i så fald er vi jo ude i den rene usaglighed. Den eneste tidsfaktor, der derfor kan have spillet nogen rolle, er dette universitetsjubilæum den 17. juni, og ingen skal da fortælle mig, at det er nogen saglig grund til, at der ikke skulle være tid til at drøfte denne sag i det danske folk og i det danske folketing.

Bortset fra alle de elementer, der er kommet ind i sagen som følge af, at den er blevet dårligt behandlet her i tinget, er sagens første reelle punkt det, om vi giver af andres ejendom. Ved sagens første behandling ville den højtærede justitsminister belære os om, at der ikke var tale om ekspropriation. Man havde rådført sig med professor Ross, og professor Ross havde fundet på, at når man bare delte stiftelsen i stedet for at udlevere fra stiftelsen, var der ikke tale om nogen ekspropriation. Det var et meget mærkeligt synspunkt; det var en konstruktion, så man kunne omgå ekspropriationsbestemmelserne: når man delte stiftelsen lige over i en islandsk og en dansk afdeling, som ikke havde nogen fælles bestyrelse, kunne man derefter sige, at der ikke var tale om ekspropriation. Jeg forstår ikke, at den højtærede justitsminister gik på den; jeg troede, at han havde så megen sans for den egentlige jura, at han ikke gik på dette stykke filosofi. Jeg havde heller ikke ventet, at juristerne i undervisningsministeriet og justitsministeriet ikke ville have gennemskuet det og set, at delingen naturligvis må virke fuldstændig på samme måde som en udlevering.

Nu har det da også vist sig, at et flertal af de retslærde ved Københavns og Århus

[Poul Møller.]

universiteter har fastslået, at de må anse det, der her sker, for at være en ekspropriation, en tvangsmæssig ejendomsafståelse.

Det er værd, som det ærede medlem hr. Ib Thyregod gjorde det, at gøre opmærksom på, at Århus universitet i sin udtalelse beklager, at det udvalg, der blev nedsat med 3 professorer fra Århus universitet, ikke fik tid til at gøre sit arbejde færdigt, fordi den højtærede undervisningsminister pålagde det at afgive betænkning tidligere end først planlagt.

Jeg skal ikke bruge hårde ord om den fremgangsmåde, man her har valgt over for disse jurister, men det karakteriserer situationen, at et sådant bilag, et sådant aktstykke, hvori universitetet må beklage, at det ikke fik tid til at gøre sit arbejde i sagen færdigt, findes i betænkningen. Jeg beklager derimod meget, at folketingsudvalget, efter at de retslærde havde afgivet deres responsa, ikke fandt anledning til nogen ny overvejelse af hele problemet, ikke fandt anledning til, når et flertal af retslærde siger: det er efter vort skøn tvangsmæssig ejendomsafståelse, at sige: så må vi da lige have undersøgt, om grundlovens § 73 i så fald er opfyldt.

Grundlovens § 73 forudsætter, at almenvellet skal kræve det. Nu er almenvellet jo et meget elastisk begreb, når det gælder fortolkningen, det ved vi alle sammen; men at det skulle være så elastisk, at hensynet til et andet folk, eller, som man siger i betænkningen, at hensynet til samhörigheden og samfølelsen med et andet folk skulle være almenvellets krav, har jeg svært ved at se. Vi har tidligere set ekspropriationer, hvor almenvellet krævede det, f. eks. når det drejede sig om vejanlæg og i visse tilfælde, når det drejede sig om skolebyggeri og lignende foranstaltninger. Men om man kan ekspropriere her og sige, at almenvellet kræver det, der her sker, er dog vist tvivlsomt. Det bliver i hvert fald et domstolsanliggende, og det burde dog måske have givet anledning til nye overvejelser hos flertalspartierne.

Der står også i grundloven, at der skal ydes fuld erstatning, og den højtærede justitsminister sagde under første behandling: hvis vi havde ment, at dette var et

forslag til ekspropriationslov, så havde vi også fremsat et erstatningsforslag, og da vi ikke har fremsat et erstatningsforslag, så kan vi altså ikke mene, at det er en ekspropriationslov. Det var justitsministerens udtalelser ved første behandling. Derfor kunne man nu have grund til at spørge den højtærede justitsminister, hvis han ellers havde haft lyst til fortsat at overvære tingets behandling af denne sag, hvori han sidst ville vejlede os, om han da ikke nu, hvor et flertal af retslærde fastslår, at det er ekspropriation, mener, at erstatningssynspunktet på en eller anden måde må ind i loven, så det er tilgodeset. Det må dog være konsekvensen at det, justitsministeren selv sagde, og en rimelig konsekvens af grundlovens § 73.

Jeg indrømmer, at det er uhyre vanskeligt overhovedet at se, hvordan dette kan erstattes, men netop fordi det er så vanskeligt, var der dog måske grund til at standse op et øjeblik og overveje problemet og ikke bare køre videre, således som flertallet her i salen vælger.

Med den tvivl, der er om fortolkningen af grundlovens § 73 i det foreliggende tilfælde, og med den fremgangsmåde, der er valgt fra tingets og ministerens side, var der sandelig grund til, at en tredjedel kunne enes om at standse sagens ekspedition til stadfæstelse. Det må være således, at et mindretal i tinget forsøger at bruge sin grundlovmæssigt sikrede ret til at få respekteret den private ejendomsret og til at sørge for, at man ikke igennem lovvedtagelser udleverer noget, der har været i dansk eje igennem 200 år, uden nøjere at overveje vilkårene og betingelserne for en sådan udlevering. Jeg beklager derfor, hvis det ikke bliver muligt at samle 60 medlemmer om en sådan udsættelse; men jeg vil gerne sige, at vi fra vor side gerne ser og gerne vil medvirke til en sådan udsættelse af sagen, således at der gives tingets medlemmer mulighed for en ordentlig overvejelse og den høje regering mulighed for at undersøge sagen igen. Anvendelsen af tredjedelsreglen i grundlovens § 73 betyder ikke, at sagen ikke kan løses inden næste folketingsvalg, men den betyder, at sagen ikke kan løses på den her foreslåede måde, før et folketingsvalg er afholdt. Det betyder, at der må findes et nyt grundlag gennem forhandling med stiftelsens bestyrelse og mellem

[Poul Møller.]

de to universiteter i Reykjavik og København, som er interesseret i denne sag. Det er jo disse to universiteter, det drejer sig om, og ikke de to stater, og derfor burde forhandlingerne være ført imellem de to universiteter.

Det fører mig ind på sagens andet hovedpunkt, spørgsmålet om, hvorvidt videnskabelige samlinger bør holdes samlet eller bør deles. Hidtil har det været fastslået fra alle sider — det ser vi også i Nordisk Råd — at man bør tilstræbe at holde videnskabelige samlinger samlet, og vi har set under udvalgsbehandlingen, at dette synspunkt er blevet fremhævet af 500 danske videnskabsmænd. Vi har set, at de svenske forskere fremhæver synspunktet, og vi ved efter det besøg, vi har aflagt på instituttet — et besøg, som har gjort et stærkt indtryk på os — hvilket forskningscentrum det arnamagnæanske institut er blevet. Det er ikke et ligegyldigt institut, der her er skabt; det er blevet et centrum for forskningen af det oldnordiske sprog og for den oldnordiske historie.

Jeg tror derfor, at tingets medlemmer meget nøje skal overveje, om dette overalt anerkendte videnskabelige synspunkt dog ikke bør tilgodeses ved denne sags afgørelse, om det hele skal fejles til side til fordel for nationalpolitiske synspunkter, til fordel for følelsesmæssige synspunkter, om ikke man må sige, at når det drejer sig om videnskabelige genstande, der skal benyttes af forskerne, må forskernes synspunkter have nok så stor en betydning, som folkelige synspunkter har.

Man har sagt her ved sagens forelæggelse og ved første behandling, at nu kan man dække sig ind ved tekniske gengivelser; man har talt om mikrofilm; men det er fastslået over for udvalget og ikke blevet bestridt af udvalget, at mikrofilm ikke kan dække den videnskabelige forsknings behov i denne sag, det kan det aldeles ikke, og det fremgår yderligere af et af aktstykkerne, der følger som bilag med betænkningen,

hvorfor mikrofilm er aldeles utilstrækkeligt. Bedre er derimod fotokopier, men det er ikke nok for den egentlige videnskabelige forskning. Skal der finde udlevering sted, må der stilles midler til rådighed, måske betydelige midler, således at videnskabsmænd kan komme fra København til Reykjavik og omvendt for at kunne samle deres indtryk og for at kunne komme til selve originalhåndskrifterne.

Sagens fjerde hovedpunkt er, at der er indledt en meget betydelig publikationsvirksomhed på grundlag af denne samling, en publikationsvirksomhed, som må standses, når samlingen bliver delt. Forlagskontrakter om store værker, der har til opgave at udforske Nordens oldtid og popularisere det, vi ved om Nordens oldtid, vil herigenom blive brudt som følge af force majeure. Hele populariseringsarbejdet vil lide et betydeligt afbræk ved den udlevering, der her ønskes og her finder sted.

Jeg har fremhævet disse hovedpunkter og vil nu spørge: skal alt dette fejles til side ud fra disse såkaldte folkelige, nationalpolitiske hensyn? Skal vi her i tinget i striden mellem forskning og nationalisme gøre knæfald for nationalismen? Skal vi tilsidesætte testamentariske dispositioner til fordel for nationalisme? Skal vi risikere konsekvenser for andre videnskabelige samlinger og for samlinger af kunstgenstande, skal vi risikere disses splittelse til fordel for folkelig nationalfølelse?

Det burde, som jeg har sagt det før, være de to landes forskere og stiftelsens lovlige bestyrelse, der havde forhandlet om denne sag. Det burde være sket mellem videnskabsmænd i de to lande. Det burde ikke have været en politisk løsning, man tilsigtede, ikke en løsning, der påtvinges folketingets partier i hast og af disse igen skal påtvinges forskerne. Vi skal ikke tænke nationalistisk; i dette ting har man ret til at tage lige så meget hensyn til danske videnskabsmænds interesser, til nordisk forskning og til dansk ejendomsret som til islandsk nationalfølelse.

[Poul Møller.]

Det store flertal af mit partis medlemmer vil modsætte sig udleveringen af håndskrifterne på det nu foreliggende grundlag, og vi ved, at grundlaget ikke har kunnet ændres under udvalgsbehandlingen. Vi vil derfor endnu en gang opfordre tingets medlemmer fra forskellige partier til at støtte os i forsøget på at søge denne sag udsat, således at den kan forelægges tinget på et bedre gennemtænkt grundlag og på et grundlag, som giver også tinget mulighed for frit at kunne forhandle, hvor mange gaver og hvilke gaver det danske folk og det danske folket og danske forskere skal yde.

Helge Larsen: Det ærede medlem hr. Poul Møller gjorde nogle kritiske bemærkninger om den behandling, som dette lovforslag har været genstand for her i tinget. Jeg vil gerne knytte et par korrektiver hertil.

Må jeg for det første oplyse, at under behandlingen i udvalget er alle stillede spørgsmål blevet besvaret; og på forespørgsel, gentagen forespørgsel, om man havde yderligere spørgsmål at stille, var svaret, at det havde man ikke. Må jeg dernæst sige, at hvad angår tredje behandling af dette lovforslag, som nu er fastsat til lørdag, er der under et udvalgs møde stillet i udsigt, at man for at give længere tid til udvalgsbehandlingen mellem anden og tredje behandling kunne tage tredje behandling fredag i næste uge; men jeg forstod, at der ikke hos oppositionspartierne var nogen interesse herfor.

Må jeg dernæst sige i anledning af de bemærkninger, det ærede medlem hr. Poul Møller gjorde om ønskeligheden af, at sagen kunne blive drøftet udførligere i befolkningen, at det er mit indtryk, at denne sag i allerhøjeste grad har været drøftet gennem en periode på i hvert fald 10 år. Jeg tror, den er drøftet så grundigt igennem og forstået sådan, at det store tal af befolkningen meget vel ved, hvad sagen drejer sig om, og jeg tror også, det store flertal af befolkningen har taget stilling i denne sag og er for lovforslaget, som det foreligger.

Jeg skal derefter gøre enkelte bemærkninger af mere principiel karakter som udtryk for min gruppes opfattelse i denne sag.

Der er for det første for os ikke tvivl om, at Danmark, som det også blev sagt ved første behandling, har den juridiske ret til håndskrifterne og dermed også retten til at overføre en del af dem til Islands universitet som gave. For det andet må det ligge klart, at den foreslåede overførelse af håndskrifterne til den islandske arnamagnæanske stiftelse betegner en definitiv løsning af håndskriftsagen. For det tredje kan denne overførelse af håndskrifterne som gave til Island ikke skabe præcedens for at imødekomme eventuelle andre ønsker, der måtte blive fremsat om udlevering fra danske samlinger. For det fjerde ligger det ganske klart for os, at folketinget inden for grundlovens rammer er berettiget til at foretage en deling af Den arnamagnæanske Stiftelse og foretage de hertil fornødne ændringer af fundatsen. For det femte er det min gruppes opfattelse, at det foreliggende lovforslag ikke er et forslag om ekspropriation. Jeg lægger ved denne vurdering afgørende vægt på professor Max Sørensens udtalelser i svaret fra Århus universitet.

Håndskrifterne er i sin tid testamenteret til Københavns universitet, der er en statsinstitution. Håndskrifterne er endvidere henlagt til en stiftelse, der bestyres af en kommission, hvis medlemmer alle er udpeget af offentlige myndigheder. Der er altså ikke tale om en privat stiftelse, og stiftelsen har ikke fuld og fri rådighed over håndskrifterne, som man nu og da i disse dage næsten kunne få indtryk af at enkelte medlemmer af stiftelsens styrelse mener den har. Styrelsen er bundet af fundatsens bestemmelser, og hvad fundatsen tager sigte på, er først og fremmest håndskrifternes bevaring og nyttiggørelse for videnskabeligt og folkeligt oplysningsarbejde.

Disse fundatsens hovedbestemmelser og ideelle sigte røres der ikke ved gennem den deling af stiftelsen, som foreslås i lovforslaget. Ja, det er vel ikke udelukket, at delingen vil betyde, at fundatsens formålsbestemmelser på lidt længere sigt bedre vil kunne tilgodeses, hvorved jeg absolut ikke underkender det store arbejde, der er gjort med samlingen hidtil. Det yder jeg tværtimod al skyldig respekt.

Jeg vil her gerne henvisse til den kronik, dr. phil. Lis Jacobsen, som jeg uden at

[Hølge Larsen.]

forklejne andre nok kan kalde en kapacitet på sprogforskningens område, skrev i Politiken den 27. maj i år. Dr. Lis Jacobsen fremhævede de fortræffelige arbejdsvilkår, der er skabt i det arnamagnæanske institut, og det udmærkede arbejde, der her er gjort og gøres, men rejser så spørgsmålet, om Danmark eller Island har de bedste betingelser for at skaffe arbejdskraft til videnskabelig udnyttelse af håndskrifterne. Hun gør dernæst opmærksom på, at det islandske nationalstudium er det centrale ved universitetet i Reykjavik, mens det danske nationale studium er det centrale for Danmark, eller sagt på en anden måde: der er en tendens til, at sprogforskere mere og mere beskæftiger sig med de problemer, der knytter sig til deres eget sprog, og dr. Lis Jacobsens konklusion bliver da denne — jeg beder om tilladelse til at citere —:

„Fra et videnskabeligt synspunkt må det derfor være ønskeligt, at de gamle islandske håndskrifter får deres blivende plads dér, hvor den bedste arbejdskraft til deres udforskning er til stede.“

Og hun slutter sin kronik med disse ord:

„Kan det betvivles, at når man fra dansk side medvirker hertil, handler man i Arni Magnussons ånd?“

Dette synspunkt, at Island og Islands universitet er et centralt sted for forskningen af håndskrifterne, underbygges af de oplysninger, som udvalget under sit arbejde har modtaget fra det arnamagnæanske institut. Det fremgår af denne statistik over benyttelsen af håndskrifterne, at de islandske forskere har ligget klart i spidsen i perioden fra 1935 til 1957. Indtil samlingen flyttedes fra universitetsbiblioteket til den nuværende samling, har 27 islændinge benyttet samlingens håndskrifter. Som nr. 2 i rækken kommer nordmændene, af hvilke 18 har benyttet håndskrifterne. Som nr. 3 følger englænderne, af hvilke 15 har benyttet håndskrifterne, og som nr. 4 danskerne, af hvilke 11 har benyttet dem. Derefter følger svenskere, tyskere, schweizere, færinger, amerikanere, hollændere og en czechoslovak. For perioden efter samlingens flytning til Proviantgården viser opgørelsen 7 englændere, 4 islændinge, 3 nordmænd, 2 svenskere, 1 amerikaner, 1 belgier, hvortil naturligvis kommer de danske videnskabs-

mænd, der er fast knyttet til instituttet, her navnlig dem, der er beskæftiget med udgivelsen af den store oldislandske ordbog.

Hvad angår udlån af håndskrifterne fra samlingen til studier i andre nordiske lande, ligger Island også klart i spidsen med 36 udlån pr. 1. juli 1960, Sverige med 10 og Norge med 7.

Jeg gav ved første behandling af dette lovforslag udtryk for, at jeg fuldt ud tilsluttede mig forslaget om at overføre en meget væsentlig del af de islandske håndskrifter til Island og derved imødekomme et brændende islandsk ønske. Denne opfattelse er blevet bestyrket gennem det materiale, der under udvalgsbehandlingen er blevet fremlagt for udvalget. Lad mig her indskyde, at denne opfattelse absolut ikke er blevet svækket ved det, jeg kan vist godt sige ejendommelige og enestående forhold, at en række svenske forskere har ment sig beføjet til gennem en henvendelse til udvalget at argumentere mod lovforslaget bl. a. med henvisning til, at København ligger så centralt. Ja, måske centralt for Sverige, men næppe så centralt for Island.

Det ærede medlem hr. Poul Møller omtalte Nordisk Råds henstilling om at etablere nordisk samarbejde på det videnskabelige område, men nordisk samarbejde på det videnskabelige område, som Nordisk Råds rekommandation går ud på, tilsigter absolut ikke koncentration. Dens sigte er først og fremmest, at der etableres et samarbejde, hvor dette er naturligt, og at man så vidt muligt etablerer det dér, hvor de bedste og naturligste forudsætninger for at koncentrere arbejdet er til stede.

Når således for mig alt taler for, at håndskrifterne som foreslået i lovforslaget overføres til Island, bliver tilbage, hvad jeg må betegne som mere praktiske problemer. Jeg tænker her på håndskrifternes konservering, affotografering m. m. Det er blevet sagt, at Island ikke magter konserveringen. Jeg ved ikke, om det er rigtigt, men hvis det er rigtigt, er jeg sikker på at det ikke vil være rigtigt ret længe. Jeg føler mig overbevist om, at der i Island er en sådan forståelse for disse håndskrifteres værdi og interesse for at bevare og udforske dem, at det islandske folk nok skal vide at skaffe midler til veje herfor.

Endelig er der ikke tale om, at overførslen

[Helge Larsen.]

skal ske med det samme. Den kan af hensyn til udarbejdelsen af den oldislandske ordbog udtrækkes over 25 år; og mon ikke det dansk-islandske udvalg af videnskabsmænd, der i henhold til lovforslagets § 3 skal gennemgå håndskrifterne og gøre indstilling om, hvilke der skal overføres til universitetet i Reykjavik, vil kunne forhandle sig til rette om alle disse ting, når først dønningerne efter den strid, der har stået om sagen, har lagt sig?

Jeg kan naturligvis meget vel forstå den sorg, ja, måske bitterhed, der kan gribe danske forskere, når de nu ser et rigt arbejdsfelt forhold ændret så væsentligt, som det vil ske. Jeg skal derfor heller ikke kommentere de skarpe udtalelser, der er faldet, og de rygter om ejendommelige planer om at modarbejde lovens realisation, som har været sat i omløb. Jeg vil derimod holde mig til det positive, der har været ført frem af mange videnskabsmænd, der er modstandere af håndskrifternes udlevering, nemlig det synspunkt, at de islandske håndskrifter udgør en fællesnordisk og fælleseuropæisk kulturarv, et synspunkt, jeg ganske deler og forstår også ud fra de forudsætninger, jeg selv har fra min tid ved Københavns universitet, hvor jeg under mit fagstudium i en vis udstrækning beskæftigede mig med oldislandsk litteratur. Men den opfattelse, at der her er tale om en fælleseuropæisk kulturarv, taler ikke imod at overføre en del af håndskrifterne til Islands universitet. Ansvar for en fælleseuropæisk kulturarv må tilsige os, at den nyttiggøres i forskningens tjeneste, og intet tyder på, at det ikke vil ske, når Islands universitet får den, fordi der dér vil være mulighed for at uddanne de fleste forskere med naturlige forudsætninger i sprog og topografisk og historisk baggrund. Dernæst tilsiger dette ansvar os også, at der uden nationale hensyn etableres det bedst mulige samarbejde om håndskrifternes bevaring og udforskning, og her vil danske videnskabsmænd, der har gjort så stor en indsats i det arnamagnæanske institut, fortsat kunne yde noget meget væsentligt i samarbejde med islandske forskere og dermed i allerbedste forstand varetage en fælleseuropæisk kulturarvs interesser, for til denne kulturarvs ædleste indhold hører jo nemlig også dette,

at videnskaben er international og ikke træder i noget andet formåls tjeneste end videnskabens.

Aksel Larsen: Selv om forberedelsen af denne sag ikke synes at have været så god og omfattende, som den burde have været, før lovforslaget og forslaget til beslutning blev fremsat i folketinget, forekommer det mig, at sagen igennem udvalgets arbejde og den i forbindelse med dette arbejde løbende offentlige diskussion er blevet tilstrækkeligt oplyst til, at folketinget er i stand til at træffe beslutning.

Jeg holder mig til de principielle udtalelser, jeg fremsatte ved sagens første behandling. Jeg har ikke skiftet mening siden da. Jeg er af den opfattelse, at nu må denne sag afgøres, og jeg er af den opfattelse, at håndskrifterne bør udleveres til Island. Hvad enten det drejer sig om det, man vil kalde originale håndskrifter, eller senere på Island foretagne afskrifter af originale håndskrifter, er de skrevet af islændinge, og selv om deres indhold selvfølgelig er fællesnordisk kulturgods, så må de dog opfattes som islandsk folkeeje.

Jeg forstår på sin vis godt, at man føler trang til i nogen grad at gøre dette til et juridisk spørgsmål. Jeg forstår godt, at man vil pukke på juridiske synspunkter. Jeg forstår godt, at man vil påvise, at rent juridisk har Danmark — det være sig igennem universitetet og det arnamagnæanske institut eller igennem det kgl. bibliotek — ejendomsretten til disse håndskrifter, og jeg forstår også godt, at man ud fra forskellige juridiske synspunkter vil hævde, at folketinget ikke er kompetent til, uden at det må betragtes som en ekspropriation, at bestemme, hvor disse håndskrifter skal placeres, men på den anden side mener jeg ikke, at man bør lægge for megen vægt på de juridiske lærdes disputer om denne sag. Det er ikke værdigt at gøre den til emne for sådanne juridiske disputer, og juridiske synspunkter kan efter min mening ikke være afgørende i denne sag. Det afgørende er, at her er det nordisk kulturgods, der er reddet af islændinge derved, at de har nedskrevet det. Det er håndskrifter, hvis indhold virkelig er islandsk folkeeje. På grund af ganske bestemte forhold er de fjernet fra Island og havnet

[Aksel Larsen.]

for en væsentlig dels vedkommende i København, for en anden dels vedkommende andre steder, bl. a. i Sverige. Men jeg synes, at sådan som forholdene er nu, bør de tilbage til Island, ikke fordi Island kan gøre noget juridisk retskrav gældende, men fordi vi må erkende, at Island har en folkelig eller moralsk ret til disse håndskrifter. Og de bør gives til Island som en gave, men vel at mærke gives på den måde, som man helst bør give gaver, nemlig af egen fri vilje, og uden at man på nogen måde knurrer eller har anledning til fortrydelse.

Naturligvis har jeg som andre af udvalgets ærede medlemmer med interesse studeret de synspunkter, der er gjort gældende fra de juridiske fakulteter i København og Århus. Det har ikke fået mig til at skifte mening. Og vel har de juridiske fakulteter haft forholdsvis knap tid til at udarbejde deres besvarelser, men jeg konstaterer dog, at en del af de juridiske professorer ved Århus universitet har været i stand til at udarbejde temmelig udførlige responsa, mens det juridiske fakultet ved Københavns universitet som helhed, altså bortset fra professor Ernst Andersen, kun kommer med nogle ganske korte sætninger, der konkluderer i, at dette er en ekspropriationssag og må behandles som en sådan. Jeg mener, at fakultetet som sådant burde have haft mulighed for udførligt at begrunde sine synspunkter, men dette er altså ikke tilfældet, hvorimod enkelte professorer eller et mindretal af fakultetet har givet en mere udførlig begrundelse, og en enkelt professor har givet en udførlig begrundelse for, at han mener, at her foretages der en ekspropriation.

Jeg tror, det er folkettinget, der må afgøre sagen. Jeg tror ikke, at man kan opfatte den som et ekspropriationsanliggende, for hvordan man end vender og drejer sagen, må dog håndskrifterne i sidste instans være statseje, og jeg kan ikke forestille mig, at folkettinget er i stand til at vedtage at ekspropriere fra staten. Derimod må folkettinget vel være kompetent til at bestemme, hvorledes der skal forholdes med det, som, direkte eller indirekte, juridisk er statens ejendele.

Jeg har set, at bestyrelsen for Den

arnamagnæanske Stiftelse skulle have tænkt sig muligheden af ligefrem at anlægge sag mod staten, hvis folkettinget vedtager det forslag, vi her har til anden behandling. Jeg vil tro, at man, når man får tænkt sig tilstrækkeligt om, vil undlade et sådant sagsanlæg, ikke først og fremmest fordi enhver må kunne sige sig selv, at der ikke er nogen chance for, at et sådant sagsanlæg vil føre til omstødelse af et af folkettinget vedtaget lovforslag, men fordi man også i Den arnamagnæanske Stiftelses ledelse må kunne begribe, at det er aldeles uværdigt at forsøge på den måde at forhindre eller at trække overleveringen af håndskrifterne i langdrag. Selv om det skulle lykkes stiftelsens ledelse ved hr. professor Brøndum-Nielsen at skaffe de fornødne midler, håber jeg man anvender sin fornuft og afstår fra et sådant forsøg på sagsanlæg.

Jeg forstår så udmærket godt, at biblioteksfolk, videnskabsmænd, ledelse og medarbejdere i Den arnamagnæanske Stiftelse ligefrem elsker denne håndskriftsamling, kæler for den og ønsker at beholde den; det er vel i og for sig normalt. Hvis man har bøger, man sætter pris på — og jo ældre bøgerne er, jo større pris sætter man formentlig på dem — ønsker man at ruge over sin bogsamling og ikke slippe den.

Før denne sag kom frem i folkettinget, men på et tidspunkt, da man vidste, at den antagelig ville komme frem, havde jeg en diskussion med en juridisk ekspert, der har en meget fremtrædende stilling herhjemme — det er ikke nødvendigt at sige, hvem det er, da det i og for sig er ganske irrelevant. Han erklærede sig i enhver henseende som tilhænger af, at Island fik håndskrifterne, men sagde, at han begreb på den anden side godt, at videnskabsmændene ved stiftelsen nødigt ønskede at udlevere dem. Han sagde, at han af visse grunde havde været nødt til at rejse til Sverige under besættelsen, og da han rejste, havde han overhovedet ikke tænkt over sin bogsamling — det var ham ganske ligegyldigt under de forhold; men ovre i Sverige gik han og sendte mange tanker hjem til sin bogsamling, og han tænkte: Gud ved, hvordan det er gået med den? Da han kom hjem, fandt han bogsamlingen så at sige intakt; der manglede kun en eneste bog, en i og for sig ret ligegyldig bog, men den manglede, og det

[Aksel Larsen.]

nagede ham den dag i dag, at bogen ikke var der. Alle vi, som elsker bøger og har bøger hjemme, forstår udmærket godt og kan sætte os ind i de synspunkter, og man nærer ovre i Proviantgården i stiftelsen. På den anden side — de synspunkter kan ikke være afgørende; det væsentlige må være, om man foretager det, som man anser for rigtigt, og om man skaffer sig sikkerhed for, at den videnskabelige forskning ikke lider afbræk, heller ikke selv om håndskrifterne overføres til Island. Jeg mener ikke, den videnskabelige forskning vil komme til at lide afbræk. Man har ganske vist forsøgt at dokumentere dette i argumentationen mod udlevering, men efterhånden er disse argumenter blevet mindre og mindre værdifulde, og jeg har det indtryk, at man også fra den side nu erkender, at den videnskabelige forskning vil kunne gå videre, selv om håndskrifterne eller væsentlige dele af dem overføres til Island. Naturligvis afhænger det af, om man gør det, som er fornødent, nemlig at man ikke udleverer noget værdifuldt håndskrift, før man har sikkerhed for, at man har så gode fotokopier af det som muligt, og før man er sikker på, at det er i en sådan stand, at det er forsvarligt at oversende det til Island. Jeg er klar over, at man i stiftelsen er af samme mening. Jeg henholder mig her til en udtalelse — den findes i bilag 11 til betænkningen — fra det arnamagnæanske institut, underskrevet af professor Jón Helgason, hvori der som konklusion siges følgende:

„Der findes i samlingen et ikke helt ringe antal håndskrifter — jeg gætter på 50-100 numre — hvis tilstand er af den art, at de ikke uden risiko for ødelæggelse kan fjernes fra samlingen uden forudgående restaurering.

For håndskrifternes skyld må man indtrængende tilråde, at man ikke inden en evt. udlevering begrænser restaureringen til de mest medtagne numre, men foretager en gennemgribende restaurering af alt, som evt. påtænkes udleveret, idet man på Island hverken har eller i den nærmere fremtid vil kunne skaffe en konservator af Birgitte Dalls standard. Hvor lang tid dette arbejde vil tage, kan umuligt siges på forhånd; man kan kun

minde om, at det har taget 4 år at restaurere 47 håndskrifter, men her må det tages i betragtning, at instituttet med sin beskedne bevilling til dette formål ikke engang har kunnet lægge beslag på halvdelen af konservatorens arbejdskraft.

Jón Helgason.“

Der står i flertallets udtalelse i betænkningen:

„Flertallet forudsætter, at det i § 3 omhandlede udvalg er opmærksom på, at de håndskrifter, som måtte være i en så dårlig stand, at de ikke uden risiko for ødelæggelse kan sendes til Island, restaureres og konserveres, inden overgivelse finder sted. Flertallet forudsætter endvidere, at de videnskabeligt værdifulde håndskrifter fotokopieres i forbindelse med overgivelsen.“

Jeg vil for en sikkerheds skyld sige, at jeg, som har tiltrådt flertalsbetænkningen, lægger dette i det afsnit af betænkningen, at alle håndskrifter, som på nogen måde kan antages at være af værdi for forskningen — og det må videnskabsmændene afgøre — restaureres og konserveres i det omfang, dette er nødvendigt, før overgivelse til Island finder sted, og at alle håndskrifter, som på nogen måde kan antages at være af betydning for forskningen, fotokopieres på det omhyggeligste, så vi har fotokopierne her i København.

Det er naturligvis rigtigt, som det ærede medlem hr. Poul Møller sagde, at hvis sagen ikke bliver afgjort nu i denne uge i folketinget, så vil den højtærede undervisningsminister ikke være i stand til at overgive samlingen til Islands universitet den 17. juni, men kun en lille del af samlingen, måske kun Flatøbogen. Jeg tror ikke, dette er væsentligt; jeg tror, det er væsentligt, om der finder en symbolsk overgivelse sted, som ganske vist ikke ubetinget behøver at finde sted ved det islandske universitets jubilæum, men jeg tror, det er tilstrækkeligt, at en symbolsk overgivelse finder sted, og det er ganske klart, at også islændingene vil finde det aldeles rimeligt, at overgivelse i øvrigt sker efterhånden, og er klar over, at det vil tage en temmelig lang årrække, inden den er fuldbyrdet.

Jeg vil samtidig tilføje i anledning af

[Aksel Larsen.]

det, jeg her har citeret af flertalsbetænkningen, at jeg gerne vil forstå sætningen om, at de videnskabeligt værdifulde håndskrifter fotokopieres i forbindelse med overgivelsen, sådan, at de fotokopieres her inden overgivelsen, og jeg anmoder om at få en utvetydig udtalelse herom såvel fra den højtærede undervisningsminister som fra de øvrige ordførere for flertallet i udvalget.

Det har været hævdet, at fotokopier ikke fuldt ud kan erstatte originaldokumenterne. Argumentationen, der skal sandsynliggøre dette, er blevet svagere og svagere. Men i øvrigt må man jo tage i betragtning, at både videnskab og teknik stadig skrider frem, og hvis det skulle være tilfældet, at man ikke i dag med det apparatur, man har ovre i Proviantgården, er i stand til at få fuldt tilfredsstillende fotokopier, så kunne det jo være, at et nyt apparatur kunne klare det. Man har derovre et ønske om at få et nyt apparatur, men siger: vi har ikke penge til det. Jeg er temmelig sikker på, at hvis der kommer en ansøgning hertil om en bevilling, vil den blive behandlet med meget stor velvilje såvel i finansudvalget som i undervisningsministeriet og her i folketinget. Samtidig er der jo den mulighed, at hvad man ikke kan fotografere tilfredsstillende i dag, kan man måske fotografere om 2 eller 3 eller 4 år, for teknikken skrider jo stadig frem.

Man har henvist meget til det store arbejde, der er gjort for restaurering, konservering og fotografering og udforskning af håndskrifterne. Der er gjort et meget stort arbejde, men jeg har dog indtryk af, at dette arbejde først er kommet i gang for alvor i de senere år, og tillad mig at sige det: åbenbart først er kommet for alvor i gang, efter at islændingene alvorligt begyndte at fremføre deres ønske om at få de islandske håndskrifter hjem til Island. Nu er det måske meget godt, at man ikke er gået alvorligt i gang med det før, for der har tidligere været foretaget restaureringsforsøg, som nærmest har ødelagt de håndskrifter, man har forsøgt at restaurere. Her kommer vi igen til dette, at teknikken er gået frem. Vi ved alle sammen, at der er sket meget store ulykker inden for den arkæologiske forskning herhjemme ved de grove forskningsmetoder, man tidligere an-

vendte. Vi ved alle sammen, at Frederik den Syvendes velmente interesse for arkæologien førte til ødelæggelse af adskillige gravhøje i dette land, og i det omfang der endnu findes gravhøje fra Danmarks oldtid, som aldrig har været åbnet, vil man være i stand til at få meget mere ud af forskningen ved at åbne dem nu og anvende de nuværende metoder i det arkæologiske arbejde.

På samme måde forholder det sig naturligvis med sådanne dokumenter som de islandske håndskrifter, og derfor er der ingen grund til at være så ked af, at den alvorlige forskning først er kommet så relativt sent i gang. Men der er grund til at være opmærksom på, at i løbet af ganske få år vil teknikken sikkert være skredet yderligere frem, og så vil man efter vor opfattelse ved fotokopiering kunne nå tilfredsstillende resultater.

Professor Jón Helgason gør i sin skrivelse opmærksom på, at man må tage i betragtning, at instituttet med sin beskedne bevilling ikke engang har kunnet lægge beslag på halvdelen af konservatorens arbejdskraft. Det er også sagt til os i udvalget af en delegation fra instituttet, at spørgsmålet om, hvor hurtigt man kan gennemføre restaurering, konservering og fotokopiering, i alt væsentligt må være et spørgsmål om bevillingernes størrelse. Dermed er jo i og for sig argumentet om, at det overhovedet ikke kan lade sig gøre at klare det på den måde, bortfaldet. Jeg vil gøre mig til talsmand for, at man yder de nødvendige bevillinger, og jeg ser virkelig helst, at håndskrifterne overleveres til Island i en så perfekt stand, som det overhovedet er muligt, og at Danmark påtager sig de i denne forbindelse fornødne udgifter. Så behøver de svenske professorer ikke at give sig til at være bekymrede over, hvorvidt vi er i stand til at klare denne side af sagen. Det synes jeg de hellere skulle have ladet være med at tale om.

Må jeg samtidig tilføje, at jeg går ud fra som givet, at Island, som må betragte dette som måske den største nationale sag, selvfølgelig vil stille de fornødne midler til rådighed, sådan at forskningen i Island får de gunstigst mulige vilkår. Jeg er ikke betænkelig med hensyn til, om Island i løbet af kortere eller længere tid kan ud-

[Aksel Larsen.]

danne det nødvendige antal konservatorer, fotografer, forskere o. s. v. Det er Island ganske sikkert i stand til. Jeg formoder, at det er noget, der kan løses, bortset fra at man andre steder i verden ved studier af tilsvarende håndskrifter også har udviklet en teknik, der er værd at tage i betragtning.

Jeg kom med en bemærkning om den mærkværdige henvendelse, vi har fået fra svenske videnskabsmænd og angiveligt også fra en norsk videnskabsmand. Den er tilsendt os af hr. Herluf Nielsen, og jeg tillader mig at bemærke, at jeg synes, det er noget af en uartighed, at vi i denne dokumentsamling har fået et uddrag af et brev fra en norsk videnskabsmand, det er maskinskrevet, der er ingen dato, der står ikke noget om, hvad det er for en norsk videnskabsmand, han er totalt anonym. Jeg kan ikke forstå, at man vil byde folketinget at komme med et stykke maskinskrevet papir og sige: dette er norsk videnskabs syn på sagen. Men hvis det virkelig skulle være norsk videnskabs syn på sagen, vil jeg være uhyre forbavset, når jeg tænker på den intime forbindelse, der ikke mindst folkeligt og ved nationale stemninger har været og er mellem Norge og Island. Jeg kan ikke forestille mig, at ansvarsbevidste personer eller institutioner i Norge skulle ønske at stikke en kæp i hjulet her og forhindre, at Islands nationale sag finder sin løsning.

Hvad de svenske dokumenter angår, da skal de svenske videnskabsmænd naturligvis have lov til at have deres mening og også have lov til at sige den, men deres intervention forekommer, hvad dens indhold angår, noget besynderlig ikke blot derved, at man udtaler bekymring vedrørende udgifterne ved historien — det synes jeg de kan lade Island og os afgøre, og jeg tror, at Danmark og Island ikke er mere fattige, end at de kan klare denne sag — men man siger i hovedhenvendelsen, at det må anses at være af største betydning for studiet af færøislandsk sprog og kultur, at samlingen bevares udelt, og videre siger man — jeg tillader mig at citere —

„En forceret afgørelse af denne sag skulle kunne komme til at indebære et

alvorligt afbræk i den nu foregående velorganiserede forskning, som er knyttet til Det arnamagnæanske Institut (bl. a. den fuldstændige ordbog), en forskning, som i høj grad også tjener islandske interesser.“

Se, dette med ordbogen viser, at disse svenske videnskabsmænd overhovedet ikke har sat sig ind i denne sag, eftersom alle dokumenter, som kan have betydning for ordbogen, skal blive her, til ordbogen er færdig. Men man hævder altså som hovedsynspunkt, at for at man kan studere det, man på svensk kalder „fornisländskt språk och kultur“, bør den arnamagnæanske samling bevares udelt. Hvorfor kun den arnamagnæanske samling? Der er jo mange andre håndskrifter, som har betydning. Her tænker man altså ikke på håndskrifterne i det kgl. bibliotek eller nævner dem i hvert fald ikke, og i det omfang man pukker på, at det alt sammen bør samles på ét sted, har man stadig væk kun adresse til håndskrifterne i København. Men hvis man vil have alle håndskrifter, der har betydning i denne forbindelse, koncentreret ét sted, så rejser sig jo spørgsmålet om ikke nogle håndskrifter burde overføres fra svenske universiteter til det sted, hvor håndskrifterne skal samles. Her er virkelig noget, svenske videnskabsmænd alvorligt bør overveje. Jeg vil naturligvis ikke her komme ind på de omstændigheder, hvorunder Sverige har erhvervet sig visse islandske håndskrifter; jeg vil blot sige, at argumenterne for, at håndskrifterne bør være i København, halter besynderligt, når man tænker på, at der er en væsentlig del af de islandske håndskrifter i Sverige.

Jeg vil i denne forbindelse sige, at hvis man overhovedet var i tvivl om, hvilken stilling man skulle tage til sagen, blev man overbevist af et læserbrev i Politiken, hvor en dansk videnskabsmand for nogle få dage siden skrev, at det var af fællesnordisk interesse, at håndskrifterne var samlet på ét sted, og derfor burde de blive i København. Ja undskyld, de kan jo også samles på et andet sted, det være sig i Reykjavik, Oslo eller Uppsala. Det forekommer mig, at det synspunkt, at håndskrifterne bør være på ét sted, kun kan få os til at overveje: hvor er det rigtige sted at anbringe dem?

[Aksel Larsen.]

Her tror jeg ikke man skal holde sig til geografien og til, hvortil det er nemmest og billigst at rejse, det være sig Stockholm, Uppsala, Lund eller Oslo, men at man derimod skal undersøge, hvor det er mest naturligt at håndskrifterne er. Med de moderne trafikmidler er det ikke så forfærdelig svært at komme til Island, og jeg ville ikke have noget imod, om alle disse gamle islandske håndskrifter efterhånden blev koncentreret i Reykjavik, så forskningen havde sit sæde dér. Det ville ikke betyde, at der ikke kunne drives forskning andre steder, det kan der naturligvis ved hjælp af fotokopiering, udlån o. s. v. Men som sagt disse henvendelser fra svenske videnskabsmænd får mig til at fremføre disse synspunkter.

Jeg mener, at denne store nationale og nordiske sag bør løses nu, og jeg beklager meget, at det ikke sker på den værdige måde, man kunne ønske, og at det ikke sker ved en enig og så godt som enstemmig beslutning i det danske folketing.

Her må jeg erkende — og jeg er ked af at sige det — at jeg tror, den højtærede undervisningsminister kunne have forbedret sagens løsning bedre og måske lidt klogere, end sket er. Jeg er ganske klar over, at det var noget vanskeligt under de givne forhold, når man tænker på sagens forhistorie, at forhandle sagen med repræsentanter for folketinget og derigennem sikre sig dets afgørelse, selv om jeg ville ønske, det kunne have ladet sig gøre. Men jeg vil mene, at det havde været bedst, om en væsentlig del af de oplysninger, folketingsudvalget har måttet fremskaffe, havde været fremskaffet i forvejen af undervisningsministeriet, ligesom det havde været heldigt, om den højtærede undervisningsminister havde forhandlet i hvert fald med Københavns universitets konsistorium, før lovforslaget blev endeligt udarbejdet og fremsat her i tinget.

Jeg ved ikke, om noget sådant havde betydning, at man havde kunnet sikre sig en

positiv beslutning fra konsistoriet, men jeg vil ikke udelukke, at dette kunne have været tilfældet. Den måde, sagen er grebet an på, har i hvert fald stødt mange. Så kan vi tvistes om, hvorvidt det er med rette eller med urette, men det har stødt mange, og jeg har indtryk af — ikke mindst fra forhandlingerne i tinget og i folketingsudvalget — at det har været medvirkende til en del af modstanden mod lovforslaget og navnlig til, at modstanden fra visse hold er blevet så skarp.

På den anden side synes jeg ikke, at dette berettiger dem, der her i tinget nu erklærer sig som modstandere af, at sagen afgøres positivt, til at optræde — undskyld, jeg siger det — så vrangvilligt, som de gør.

Jeg tænker f. eks. på den tale, som det ærede medlem hr. Poul Møller holdt. Jeg har ikke noget imod, at det ærede medlem og hans parti er vrede over det tempo, lovforslaget har skullet gennemføres i, og over at fristerne er for korte o. s. v. Hvis de frister, der skal være mellem første og anden behandling og mellem anden og tredje behandling af et lovforslag er for korte, havde der imidlertid været grund til at rejse spørgsmålet noget før. Der er jo ingen grund til at pukke på det lige netop i denne sag. Jeg vil dog tro, at folketinget som sådant er tilstrækkelig orienteret til at træffe beslutning. Nok er betænkningen først kommet de fleste af folketingets medlemmer i hænde i går, men på den anden side har man jo været informeret i folketingets grupper om, hvorledes arbejdet gik i udvalget, og der har været en livlig pressediskussion, så folketinget står aldeles ikke i den situation, at nu skal det først til at danne sig en mening.

Jeg forstår godt, at man ønskede mere tid til overvejelse. Jeg kunne selv have ønsket, at vi havde haft mere tid, men ganske vist af én eneste grund: at det er muligt, hvis vi havde mere tid, at modstanden mod vedtagelsen af lovforslaget ville blive noget mindre eller noget mindre skarp,

[Aksel Larsen.]

end den synes at være. Jeg ville ønske, at beslutningen her i tinget blev helst enstemmig, og hvis det ikke kunne blive tilfældet, så godt som enstemmig. Jeg kan ikke undgå at få det indtryk, at utilfredshed med den måde, sagen er forberedt på, og det tempo, den skal afsluttes i, har været medvirkende til, at tonen hos modstandere af udleveringen er blevet skarpere, end den ellers ville have været, og måske er det endda sådan, at nogle, som under andre omstændigheder ville stemme for overleveringen af håndskrifterne, i den givne situation, på grund af de ydre forhold, ikke vil stemme derfor.

Jeg mener ikke, at det ærede medlem hr. Poul Møller skulle have bragt det rygte til torvs om, at sagen skal forceres igennem, for at den nuværende højtærede undervisningsminister kan få sit navn under en lov. Derved risikerer det ærede medlem jo kun, at man ræsonnerer omvendt, at noget af modstanden imod, at denne sag afgøres nu, kan være født under indtryk af lyster til at sørge for, at det blev en anden undervisningsminister, der skrev under. Jeg tror ikke, at nogen af delene er rigtigt, men så havde det været bedre, om det sagte var usagt, i hvert fald fra folketingets talerstol.

Jeg mener ikke, at det, at vi har måttet gennemføre lovforslaget noget forceret, men efter min mening ikke alt for forceret — der er kun det ved det, at folketinget har haft en mængde andre sager at behandle på samme tid — bevirker, at man bør tage en anden stilling til lovforslaget, end man ellers ville have taget. Spørgsmålet om de islandske håndskrifter er gammelt, det har været overvejet i tilstrækkelig mange år, det må finde sin løsning. Det er godt, om det finder sin løsning nu. Jeg vil anse det for yderst uheldigt, om man nu, da sagen har ligget i folketinget i 5-6 uger i form af lovforslag fra regeringens side, udsætter dens afgørelse længere end absolut nødvendigt. Jeg finder, at den løsning, der er foreslået, er tilfredsstillende. Jeg kan ikke se, at Danmark kan have interesse i at modsætte sig løsningen. Jeg tror, det vil være tilfredsstillende for Island, og jeg anbefaler lovforslaget til vedtagelse.

Formanden: Jeg skal her afbryde forhandlingen og udsætte mødet. Det genoptages kl. 14.

Mødet udsat kl. 12²³.

Mødet genoptaget kl. 14.

Formanden: I skrivelse af dags dato anmoder finansministeren om, at det i toldlovens § 1, stk. 6, nævnte udvalg snarest må blive nedsat.

Det er meddelt mig, at *Brodthagen* ønsker at udtræde af finansudvalget. Til at indtræde i det nævnte udvalg i stedet for Brodthagen har vedkommende gruppe udpeget *Lysholt Hansen*, som herefter er valgt.

Forhandlingen genoptoges.

Rimstad: Den mangel på handlekraft, den afmagt, som den siddende regering lagde for dagen under de nu afsluttede løn- og landbrugsforhandlinger, synes i denne sag afløst af en standhaftighed og en stædighed, som havde været en bedre sag værdig. Det forekommer, som om den højtærede statsminister i sin iver efter at få vognen op af den ene grøft nu med voldsom hast ender helt ovre i den anden. Det er en usikker og lidet tillidvækkende saksakurs, der må afskaffes, en kurs, der i alt for høj grad er præget af opportuniste og taktik og i alt for ringe grad præget af forudseenhed og værdig ro.

Hvis man i denne sag, der ude omkring i landet ligger så mange på hjerte, fra folketingets side ønsker at gøre ret og skel og ikke blot, som den høje regering, vil indtage det samme standpunkt som et forkælet barn: at råbe højere og højere for at få sin vilje, så er det nødvendigt, at sagen også af hensyn til det høje tings værdighed i ro og med beherskelse og med den nødvendige tid til rådighed omhyggeligt undersøges ud fra de tre synspunkter, som til sammen må være den eneste rigtige baggrund for en endelig afgørelse.

[Rimstad.]

Disse tre synspunkter er: den juridiske stilling, den historisk-videnskabelige baggrund og den personligt eller nationalt betonedede følelsesmæssige indstilling.

Jeg vil gerne på mit partis vegne — og vi er som bekendt modstandere af en udlevering efter at have foretaget indgående undersøgelser på de tre nævnte områder — sige nogle ord om disse tre synspunkter.

Den juridiske stilling er jo først og fremmest karakteriseret ved, at det fra alle sider er erkendt, også i Island, at Danmark er i sin fulde juridiske ret som besidder af denne videnskabelige og nationale skat. Skrifterne er på dansk initiativ bevaret fra tilintetgørelse ved indsamlinger baseret på frivillige overdragelser eller indkøb. Om det juridiske ejerforhold behøver man derfor ikke nogen lang diskussion. Håndskrifterne ejes i dag af Den arnamagnæanske Stiftelse.

Den komplicerede jura kommer først ind i billedet, når det spørgsmål rejses, om staten under protest fra ejeren kan berøve denne op til de ni tiendedele af de pågældende værdier og disponere over disse efter eget tarv. Vort parti er af den anskuelse, at det kan staten ikke, ikke uden at der kommer til at foreligge ekspropriation, og vi støttes her af et klart flertal af de juridiske professorer ved Københavns universitet, mens det juridiske fakultet i Århus er delt i 3 grupper, hvoraf en større gruppe støtter vore synspunkter, en mindre går imod, mens en tredje gruppe nærmest indtager standpunktet: stemmer ikke. Jeg har set, at denne tredje gruppe er blevet taget til indtægt for regeringens standpunkt, hvilket vi finder er en klar fordrejning af det demokratiske flertalsprincip, medmindre vi nu overalt skal fastslå den praksis, som blev fulgt ved folkeafstemningen forleden dag: at stemmer, der bliver hjemme under afstemningen, der indtager holdningen: stemmer ikke, altid skal medregnes som ja-stemmer til et regeringsforslag. Vi vil imidlertid fra vor side advare så kraftigt som muligt mod at knæsette en sådan metode, som ikke kan karakteriseres på anden måde end som et flosset folkestyre.

Når forholdene ligger således, at et flertal af landets juridiske sagkundskab siger ekspropriation, vil det være nødvendigt at undersøge, om grundlovens betingelser for

en sådan er til stede i dette tilfælde, og det er de ikke, for § 73, stk. 1, i grundloven kræver, at betingelsen for, at nogen kan tilpligtes at afstå sin ejendom, er, at almenvellet kræver dette; og da forhåbentlig ingen, der her er til stede, vil hævde, at almenvellet kræver, at vi forærer noget bort, der ikke tilhører os, vil en endelig juridisk afgørelse gående ud på, at det er ekspropriation, umuliggøre en viderebeholdning af den højtærede undervisningsministers ønsker i dette tilfælde. Da sagen stiller sig således, da det drejer sig om ekspropriation eller ikke-ekspropriation, må vort parti af hensyn til spørgsmålets alvorlige principielle konsekvenser kræve, at dette spørgsmål afgøres af højestret, før viderebehandling af forslaget finder sted.

I øvrigt er dette standpunkt helt på linje med vort program, hvori det siges, at domstolene skal have ret til at afgøre, om en beslutning taget af folketinget er i overensstemmelse med grundloven. Dette punkt, som det har været forhenværende statsminister Knud Kristensens udtrykkelige ønske at få indført som en grundpille i vort partis politiske opfattelse, er mange gange af vore modstandere blevet betegnet som overflødig. Den foreliggende sag viser nødvendigheden af de af Knud Kristensen ønskede rene linjer, en nødvendighed, som bl. a. folketingets værdighed her kræver.

Det andet synspunkt, hvorfra denne sag bør ses, når en afgørelse skal træffes, er det historisk-videnskabelige. Det drejer sig her først og fremmest om fortsættelsen af det videnskabelige arbejde, som foregår i Den arnamagnæanske Stiftelse, og som indtil nu har vundet så stor international anerkendelse. En deling af håndskrifterne vil slå dette arbejde helt i stykker, da det ikke, således som det tidligere her i salen er påstået, kan udføres på grundlag af fotokopier. For enhver, som er blot lidt inde i dette forskningsarbejde, og som derigennem kan vurdere dets betydning, vil denne pris, at arbejdet skal vanskeliggøres i så høj en grad, at det faktisk bliver umuliggjort, være alt for høj for at imødekomme en så slet begrundet og følelsesbetonet handling som den, den højtærede undervisningsminister her er i færd med at foretage sig — af grunde, man er henvist til at gisne om, fordi man i denne sag ikke har fået bare

[Rimstad.]

skyggen af en saglig begrundelse fra den højtærede minister.

Op da vi nu er ovre i det tredje synspunkt, den følelsesbetonede indstilling, hvad enten det så her drejer sig om personlige følelser, partiprægede følelser eller nationale følelser, vil jeg gerne sige, at det kun er de sidste, der i denne sag har vægt for os. Det, der på dette sted tangerer personlig eller parti-præget egoisme, må lades ude af betragtning som værende for ringe til at komme med i overvejelserne, og netop her vil vi gerne sige til det radikale parti — om hvilket mange i landet jo spår at det synger på sit sidste vers — at det fra national side ikke er glemt, at det var en radikal minister, der var primus motor ved salget af de dansk-vestindiske øer, og at det var en radikal udenrigsminister, der var foregangsmand i den forsvarsnikhilisme, der bragte os den 9. april, og at det heller ikke vil blive glemt, at det nu er en radikal undervisningsminister, der vil dele ud til andre nationer af de sten i grundmuren, hvorpå Danmark som nation er funderet.

Man har sagt — jeg tror også, den højtærede undervisningsminister selv har sagt det — at det er for at udbygge det gode forhold mellem Danmark og Island, at denne folkegave skal gives. Men en folkegave kan det aldrig blive, for bag en sådan skal der stå et enigt folk. Allerede i dag er situationen den, at det, der i misforstået fjollegodhed var tænkt som en bro mellem to nationer, med sikkerhed kan siges at blive en kløft. Og hvorfor så gå videre ad den vej?

Mit parti har ofte og med god grund her i det høje ting sat fingeren på de ømme punkter i lovgivningsarbejdet, der hedder ministerbemyndigelser, og vi har påvist den forbindelse, der er mellem begrebet lovsakeri og de bemyndigelser, der så at sige altid udfylder lakuner i et ufuldstændigt og dårligt gennemarbejdet lovgivningsarbejde. Her er forholdet imidlertid et andet. Selv om dette lovforslag i mere end udpræget grad er et hastværksarbejde, er der ikke her anmodet om ministerbemyndigelse for at bøde på hastværket. Det skyldes ganske simpelt, at den højtærede undervisningsminister her har begået selvtægt og allerede på forhånd gennem sine forhand-

linger med Island har tiltaget sig de nødvendige bemyndigelser uden at spørge det høje ting. Dette er efter vor opfattelse en uværdig fremgangsmåde, som regeringen burde have forhindret gennem selvdisciplin. Det er ikke sket, og det får os til at erindre den højtærede statsminister om det gamle ord, der siger, at den, der ikke kan regere sig selv, heller ikke har mulighed for at regere andre. Det er ikke hyggelige perspektiver i en for landet meget vanskelig tid.

Jeg kan på mit partis vegne udtale, at vi vil stemme imod dette lovforslag og også imod de stillede ændringsforslag.

Erik Eriksen: Jeg må indrømme, at jeg for mit eget vedkommende nærmer mig problemet ud fra noget andre synspunkter end dem, der blev givet udtryk for af det ærede medlem hr. Rimstad.

Jeg kan tale meget kort, kunne i og for sig henholde mig til de bemærkninger, jeg fremsatte ved lovforslagets første behandling. Ved den lejlighed ankede jeg over den måde, som den højtærede undervisningsminister havde grebet hele denne sag an på; jeg sagde, den var hverken klog eller hensynsfuld. Det er også i en dårlig stemning, debatten her foregår, og i en dårlig stemning, udleveringen skal finde sted; det beklager jeg. Men så skal jeg også tilføje, at over for disse indvendinger har ministeren beklaget, at hans tilrettelæggelse af sagen har kunnet opfattes eller føles på denne måde. Det mindretal, som jeg repræsenterer i udvalget, nemlig det ærede medlem hr. N. Chr. Christensen og jeg selv, har taget denne beklagelse fra ministeren til efterretning. Når dette er sagt, vil jeg gerne understrege, at derefter er jeg i øvrigt politisk og sagligt enig med den højtærede minister.

Jeg har ikke personlige forudsætninger for at udtale mig om den juridiske side af de problemer, der her er rejst, men jeg må indrømme, at jeg heller ikke helt er i stand til at forstå alle de indvendinger, der fra juridisk hold er rejst, og i hvert fald en del af de udtalelser, jeg har set i pressen, synes mig i nogle tilfælde mere at have et politisk end et egentlig juridisk sigte.

Jeg er ligesom det ærede medlem hr. Alsing Andersen vidende om, at der nu vil

[Erik Eriksen.]

komme et sagsanlæg, og jeg personlig har intet at indvende imod, at det juridiske grundlag bliver prøvet ved højesteret — ingenlunde.

Jeg skal så blot tilføje en ting mere, som ligger mig på sinde. De udtalelser, jeg i sin tid som statsminister fremsatte om udlevering af håndskrifter, var alvorligt ment. Det var ikke dialektik, det var udtalelser, der bundede i et ganske bestemt folkeligt og nationalt syn, og når man nu siger, at der ikke har været lejlighed til at føre nogen folkelig debat om disse problemer, mener jeg ikke det er rigtigt. Jeg er i hvert fald vidende om, at i de folkelige kredse, jeg tilhører, har denne debat stået på gennem mange, mange år. Det har været et af de fremmeste problemer, man drøftede i det, der med et bredt udtryk kan kaldes højskolekredse.

Jeg kan heller ikke anerkende, at Danmark skulle blive mindre eller mindreværdigt ved at følge ministerens forslag. Danmark taber ikke i anseelse ved, at folketingsvedtager den udlevering, der her er foreslået. For mit eget vedkommende vil jeg mene tværtimod, og det er min faste overbevisning, at om blot nogle få år vil udleveringen fra næsten alle sider blive betragtet som en handling, der i høj grad må skrives på det danske folks kreditside.

Det er rigtigt, at de islandske håndskrifter repræsenterer noget helt enestående værdifuldt. Men når det er sagt, må man føje til, at forholdet Danmark Island imellem historisk, politisk og også folkeligt er af en ganske særlig karakter. Måske lyder det naivt at sige det, men jeg gør det alligevel: jeg bekender mig til den opfattelse, at i en tid, hvor bogstavelig talt en hel verden sukker efter tolerance og liberalitet, skylder vi i det danske folketing at vise, at vi dog også i praksis tilslutter os disse egenskaber. Vi skylder os selv og den islandske nation at skride til udlevering af disse klenodier, der dog har en ganske særlig værdi for Island. Jeg gentager, hvad jeg har sagt tidligere: jeg mener, at dér hører de hjemme, og for dette folkelige, nationale synspunkt, bør de videnskabelige hensyn vige.

Jeg er heller ikke i stand til at forstå, at den videnskabelige forskning skal lide skade af nogen betydning ved, at Reykjavik eller

Islands universitet træder ind i billedet. Her vil jeg gerne have lov til at minde om den kronik, dr. Lis Jacobsen har skrevet,

Jeg skal slutte med at sige, at jeg ikke mener, denne sag blot er et videnskabeligt anliggende. Den er — og det er det, jeg er talsmand for — i langt, langt højere grad folkelig og national. Jeg mener heller ikke, at videnskaben — med al mulig respekt for denne — kan gøre krav på at tale på det danske folks vegne på dette område. Og den svenske støtte til videnskabsmændene — bevar mig vel, men den er jo dog, hvis man læser den, geografisk betonet. Det skal jeg naturligvis ikke sige noget om, men det er geografiske synspunkter og altså synspunkter, jeg helt og fuldt mener bør vige for de folkelige, nationale og nordiske, jeg har peget på. Derfor vil jeg slutte med at sige, at jeg gerne vil stemme for ministerens forslag.

Hanne Budtz: Det var jo med forbauselse, at man for blot et par måneder siden hørte om regeringens aftale med Island om udlevering af håndskrifterne. Det er en meget mærkværdig fremgangsmåde, hvorved — må man sige — folketingsvedtager at blive umyndiggjort. Denne fremgangsmåde er da også tidligere af mit partis ordfører blevet betegnet som uværdig. Jeg føler trang til at kalde den arrogant og hovmodig og uforenelig med begreber som folkestyre og demokrati, og den er egnet til at forøge den despekt, der findes for folketingsvedtager efter en del af den danske presse at dømme. I denne specielle sag synes jeg fremgangsmåden er ganske ødeleggende. Hvis man havde tænkt sig at vinde så mange tilhængere som muligt både blandt folketingets medlemmer og blandt danske borgere, vil en sådan fremgangsmåde virke stik modsat.

Siden betænkningen kom, har jeg fattet meget stor interesse for denne sag. Oprindeligt var jeg absolut modstander af udlevering, men tiden har arbejdet for denne sag, også for så vidt angår min stemme. Sådan er det så ofte, tiden arbejder for en sag, men den høje regering har ikke haft tid. Antallet af bitre modstandere, som den har skabt sig i denne sag, kunne sikkert være blevet mindre, hvis den var gået frem på ganske almindelig måde. Dermed mener jeg, at

[Hanne Budtz.]

sagen først burde have været drøftet med universitetet og med Den arnamagnæanske Stiftelses bestyrelse. Jeg er overbevist om, at det ville have været muligt ad den vej at nå til et fornuftigt grundlag — jeg siger ikke til enighed, men til et fornuftigt grundlag for en drøftelse af sagen med de øvrige politiske partier. Jeg er ganske enig med det ærede medlem hr. Poul Møller, der kritiserede, at sagen ikke havde været for i det udenrigspolitiske nævn, for det er dog en sag af udenrigspolitisk betydning. Derefter kunne man så have fremsat et lovforslag, vel at mærke uden at man på forhånd havde bundet sig over for Island.

Når man som jeg er positivt indstillet til en udlevering, er det bittert, at denne sag er grebet så uheldigt an, at man har forskertset muligheden af, at der bliver tale om en gave fra det danske folk. Hvis folketingets medlemmer i tide havde fået lejlighed til at drøfte lovforslaget med vælgerne, kunne vi have haft mulighed for ikke alene at høre den almindelige vælgers mening, men også at søge at påvirke den. Jeg er nemlig ganske enig med det ærede medlem hr. Poul Møller i, at denne sags aktualitet må regnes fra lovforslagets fremsættelse og ikke fra det tidspunkt, da kommissionsbetænkningen kom. En sådan betænkning er altid en afhandling, der er af særlig interesse for specialister eller folk, der er ganske særlig interesseret i den bestemte sag; man kan ikke forvente, at en almindelig drøftelse af en sag finder sted i befolkningen, før sagen konkret foreligger som et lovforslag.

Selvfølgelig kan man sige, at folketingets medlemmer ifølge grundlovens § 56 ene er bundet af deres overbevisning og derfor kan stemme, som de vil, hvad de naturligvis også gør. Men det havde dog været tilfredsstillende, om vi havde fået lejlighed til at overbevise de mennesker, der har valgt os til denne post, om, at den stilling, vi indtager her, er den rigtige. Det har vi foreløbig ikke haft tilstrækkelig mulighed for. Jeg er i den situation, at jeg her tager min stilling netop i medfør af grundlovens § 56.

Jeg vil herefter gerne begrunde, hvorfor jeg mener, at Island bør have overdraget håndskrifterne. Det dansk-islandske fælles-

skab gennem århundreder gjorde Københavns universitet og København i det hele taget til det naturlige og eneste centrum for såvel opbevaring som forskning af håndskrifterne. Jeg mener, at håndskrifterne naturligt hører hjemme i Island, og jeg beklager dybt, at udleveringen uundgåeligt vil medføre et savn for de forskere, som føler sig overordentlig stærkt knyttet til samlingen gennem deres intime arbejde med den. Både ved besøg i samlingen og gennem fjernsynsudsendelsen fik vi et nøje indtryk heraf. Jeg synes derfor også, at det ærede medlem hr. Ålving Andersens voldsomme udfald mod videnskabsmændene, der naturligt er stærkt optaget af denne sag, ganske skyder over målet.

Når jeg afgiver min stemme til fordel for udleveringen, vil jeg forinden stærkt understrege bemærkningerne i betænkningen om forskernes adgang til og instituttets mulighed for at færdiggøre arbejdet, inden håndskrifterne udleveres.

Så spørges der: er det juridisk forsvarligt at udlevere? Det mener jeg det er. Jeg mener, det er et spørgsmål om fortolkning af Arne Magnussens testamente, og netop testamentefortolkning giver som næsten intet andet forhold grundlag for retssager og for dissenser i dommene. Ved testamentefortolkning er det centrale spørgsmål netop: hvad ville testator have bestemt, om han havde kendt de og de senere indtrufne omstændigheder? — altså i dette tilfælde Islands selvstændighed og oprettelsen af Islands universitet i Reykjavik. Jeg for min del fortolker det således, at håndskrifterne i så fald af Arne Magnussen ville være blevet overdraget til Islands universitet.

Det kan heller ikke undgå at gøre indtryk, omend jeg aldrig har været i Island, at håndskrifterne er det islandske folks hovedhjørnesten kulturelt og nationalt set, at det islandske folk mindre end noget andet folk er i besiddelse af håndgribelige nationale historiske minder, og at en væsentlig del af det islandske folk er levende optaget af håndskrifterne. Men der er svagheder i aftalen, og man kan forstå, at de svagheder, den rummer, har kunnet medføre tvivl med hensyn til ens stilling til sagen. Jeg tænker her dels på, at udleveringsaftalen omfatter Flatøbogen, hvad jeg synes

[Hanne Budtz.]

er forkert, dels på, at den åbenbart helt igennem forhastede aftale er affattet således, at den på forhånd forudser uoverensstemmelser om udskillelse af håndskrifterne. Men stillet over for afgørelsen går jeg ud fra min overbevisning om, at håndskrifterne hører hjemme i det land, vi har været i statsforbund med og stadig har et betydeligt fællesskab med, og jeg agter derfor at stemme for lovforslaget, og jeg kan oplyse, at det samme ønsker min partifælle det ærede medlem hr. Niels Ravn at gøre.

Ole Bjørn Kraft: Med rette har man fra mange sider kritiseret den fremgangsmåde, som har været anvendt af regeringen og den højtærede undervisningsminister — jeg gjorde det også selv under første behandling — og indtrykket af manglende ledelse i denne sag, en manglende evne til at føre den frem til en virkelig tilfredsstillende endelig afgørelse, er jo ikke blevet svækket i den senere tid.

Men når dette er sagt, må vi erkende, at vi nu er nået til det punkt, hvor det er sagen selv, der skal afgøres. Når nu folketinget er nået frem til den endelige beslutning, er det ikke alle udenværkerne, ikke striden, ikke den stærke debat, som er det afgørende. Det afgørende er, om håndskrifterne skal eller ikke skal gives til Island, og det er dette, som der nu skal tages stilling til.

For mig, der i mange år har været fuldt overbevist om, at det var rigtigt at give disse håndskrifter til Island, kan der derfor ikke være nogen tvivl om, hvordan jeg skal stemme. Jeg ser således på det, at rimelighedsgrunde, nordiske grunde, nationale og folkelige grunde taler derfor, og hertil vil jeg gerne føje, at jeg tror, at en handling af denne karakter just er, hvad vor tid har brug for, hvad udviklingen har brug for. Det, som må være det afgørende, er altså ikke længere striden, men beslutningen, thi over for eftertiden og over for historien er det beslutningen, der bliver stående. Man må også håbe, at beslutningen vil udøve sin indflydelse i Island, således at glæden over gaven ikke formærkes af, at der ikke er fuld enighed herom i Danmark, og at vi har måttet diskutere sagen sådan, som vi har måttet gøre det.

Ja, jeg vil gerne udtale det håb, at der i Island vil vokse en virkelig forståelse frem af, at sagen ikke for danske har stillet sig eller har kunnet stille sig så enkelt, som den har stillet sig for islændingene, men at det for os har været en sag, som på en helt anden måde har måttet dele meningerne. Jeg håber, at der vil vokse en forståelse frem for, at modstanden her i landet ikke har motiver, der på nogen måde er præget af en uvenlig indstilling over for det islandske folk eller over for ønsket om ikke at komme det i møde, hvor der er mulighed derfor. Jeg tror, det er vigtigt, at man i Island tager dette i betragtning nu, hvor afgørelsen træffes. Vi kan beklage denne uenighed, og jeg synes, at diskussionen her i landet undertiden har fået en skarpere form, end man vel i og for sig kunne have ventet, men det er nu værd at fæste sig ved den værdi, som trods alt ligger i, at man har kunnet føre denne meningsudveksling, denne åbne drøftelse af en vanskelig sag. Det ville være utænkeligt i et diktaturland, men det ville også være utænkeligt, at vi ikke skulle have en sådan åben, ligefrem diskussion, som vi har haft det her, i et demokrati. Naturligvis vil ingen benægte — det er et ord til mit partis ordfører, det ærede medlem hr. Poul Møller — at vanskeligheder kan komme til at foreligge også for forskningen, men jeg mener ikke, at den beslutning, som her træffes, er i modstrid med ønsket om det nordiske samarbejde på forskningens område, og jeg tror, at de vanskeligheder, det ærede medlem her med rette pegede på, vil kunne overvindes, således at man, når man tager arbejdet op i den rette ånd og med den rette indstilling, hurtigt vil kunne nå frem til tilfredsstillende resultater.

Jeg vil slutte med at udtale håbet om, at der, når folketinget nu har truffet den beslutning, til hvilken tinget er berettiget, da ikke bagefter vil blive en langvarig og bitter strid her i landet.

Det ærede medlem hr. Thestrup har bedt mig om at sige, at han som jeg vil anbefale at stemme for lovforslaget, og at han ønsker at gøre det også ud fra synspunkter, der ligger på linje med det, jeg her har sagt.

Arne Bertelsen: Det høje ting har jo en klippefast tro på, at flertallet altid har ret,

[Arne Bertelsen.]

også når dette flertal er ganske lille. Denne urørlige lov gælder dog kun for et folketingsflertal, ikke for juridisk sagkyndighed eller videnskabelig sagkyndighed, ikke engang når flertallet er meget stort. Det undrer mig, at to tredjedele af dette ting kan ræsonnere således, hvis man da kan kalde det at ræsonnere.

Lovforslaget om ændring i fundatsen for Den arnamagnæanske Stiftelse anser vi i vort parti som lige nævnt af vor ordfører for at være en grundlovsstridig ekspropriation, og dette spørgsmål vil nu forhåbentlig blive forelagt højestere. Vi finder det urimeligt og stridende imod et demokratisk samfunds mest fundamentale principper, at lovforslaget forceres til anden behandling, inden resultatet af en mulig prøvelse for højestere foreligger. Interessen for småjubilæer og ministerbesøg bør ikke i Danmarks folketing gå forud for interessen for lov og ret, så at på denne måde hele tingets anseelse sættes på spil. Det er forargeligt, at en lovgivende forsamling, hvis flertal næppe kender mere til sagaer og Edda end måske et enkelt vers i Havamal, skal bestemme i denne sag.

Det vers i Havamal, vi alle kender, lyder i Karl Gjellerups fortolkning — jeg beder om tilladelse til at citere nu og senere —

„Fæ dør, frænde dør
selv dør man til sidst.
ét ved jeg der aldrig dør
dom over hver en død.“

Dommen, d. v. s. eftermælet over denne regerings handling og folketingets behandling af dette lovforslag, vil jeg nødig dele.

De islandske håndskrifter er nedskrevet af islændinge, og en del af sagaerne, men langt fra alle, er rent islandske. Men mange af skrifterne, især Den ældre Edda, peger nøjagtigt lige så meget mod de tre andre skandinaviske folk, men vel nok mest mod Danmark, som oprindelsessted.

Havamal, som naturligvis alle kan oversætte til Den Højes Måle, giver smukkere end nogen anden religion den nordiske livside og livsmoral. Den er en fælles arv, som er fortsat helt kontinuerligt i norsk, dansk og anglodansk lovgivning, hvad man ikke mindst kan se af Knud den Stores love for England, Danmark og Norge.

Jeg citerer endnu en gang fra Havamal:

„En mand er ej stakkel
omend han skranter
somme er sæl ved sønner
somme ved velgjort værk.

Halt rider hest
håndløs driver hjord
døv er dygtig i dyst
blind har det bedre end brændt har det
et lig er til liden nytte.“

Man ser, hvorledes nordboerne placerede de erhvervshæmmede efter deres handicap: halt rider hest, håndløs driver hjord — medens man i andre lande på dette tidspunkt satte de handicappede ud af samfundet.

Jeg ville tro, at den højtærede socialminister, skaberen af den nugældende revallideringslov, kender både dette og mange andre af Havamals forbavsende etiske sociallove. Den højtærede socialminister er måske den af os alle her, som kender sin Edda og sine sagaer bedst eller i hvert fald en af dem. Det er meget sørgeligt, at jeg ikke ser den højtærede minister her. Han har i årevis været Den arnamagnæanske Stiftelse en meget værdifuld støtte, det erkendes af alle. Det ville have været ønskeligt, om den højtærede socialminister ville have gjort rede for sine synspunkter.

Skal Islands universitet f. eks. også have Rolandskvadet, „Rolands rimur“, som det sagde nej tak til for ikke så forfærdelig længe siden? Den Edda, jeg læser, har været med på Danmarksekspeditionen, hvor Mylius Erichsen, Hagen og Brønlund omkom, medens det andet slædehold, I. P. Koch, min fader og grønlænderen Tobias slap igennem til Grønlands nordspids, toppen af Pearyland. Meget af det dengang nye land deroppe er opkaldt efter denne Edda.

Mange i Danmark, ikke blot Oehlenschläger og Grundtvig, har levet deres liv på Den ældre Edda, og egentlig tror jeg også, at den højtærede minister hr. Bomholt er blandt dem.

Et afskedsord ville her være på sin plads. Hvorfor ikke Gunnars ord, da han dømt til landflygtighed taler til sin gård, sit Hlidarende. Jeg beder om tilladelse til et sidste citat, det er i Gunnar Gunnarssons oversættelse:

[Arne Bertelsen.]

„Fager er lien
aldrig synes det mig
så jeg den før så fager
blege agre og nyslagne tun
— jeg vil ride hjem igen.“

Gunnar tog konsekvensen. Han red hjem igen, selv om det kostede ham livet. På islandsk hedder det Hlidarende som på dansk: sol deroppe ganger under lide. Skulle nogen ikke vide, hvad en li eller en lid er bortset fra Storlien og Halalid i Helsingborg, kan jeg oplyse, at det er en grønnende skrænt, klint eller fjeld.

Jeg har her ikke talt om lovforslagets forskningsmæssige konsekvenser, for hvis ikke enhver, som har følt sig forpligtet til at kigge over i Den arnamagnæanske Stiftelse, inden de følte sig moralsk berettiget til at stemme, og som har set de mennesker, som har ofret størstedelen af deres liv på denne forskning, og set, hvorledes der ustraffet kan lyves om den danske indsats på dette område, selv er i stand til at drage deres konklusion, er selvfølgelig yderligere diskussion med dem overflødig. De juridiske konsekvenser over for Norge, Skåne, Syd- og Mellemlesvig m. m. må man vel også kunne overse.

Det ærede medlem hr. Erik Eriksen mente ikke, at videnskabsmænd kunne udtale sig på folkets vegne, derimod nok folket — dermed menes altså folket — på videnskabsmændenes vegne. Jeg tvivler noget på, at man i dag med nogen ret kan sige, at det er folket, der står bag denne lov; ligesom jeg tvivler på, at det stod bag den nylig vedtagne valglov. Flertallet taler om billighedssynspunkter og folkelige synspunkter, medens man altså lader det juridisk-videnskabelige ude af betragtning. Der er også noget, som hedder at vinde hævd. Det kan man vinde på en marksti eller en låge f. eks. Meget dansk har i tidens løb udlændinge vundet hævd på, men på denne fællesnordiske kulturarv har sande-

lig dansk kulturliv, dansk højskole og dansk digtekunst og ikke mindst dansk forskning for længst vundet hævd. Jeg fatter ikke, at mennesker, som aldrig virkelig har levet med i dette, kan mene, at de er kompetente til at afgøre denne sag. Gør ikke som salamanderne i Karel Čapeks bog: rejs Dem og sæt Dem, når oversalamanderen siger De skal gøre det. Tænk selv. Karel Čapek begik, som man ved, selvmord, da den tids salamandre rykkede ind i Prag.

N. Chr. Christensen: Jeg deler de kritiske synspunkter, der er blevet fremsat vedrørende behandlingen af denne sag, og som er rettet mod den højtærede undervisningsminister, men jeg tror ikke, det tjener noget nyttigt formål, at vi fortsætter med at uddybe og øge de vanskeligheder, som har været til stede. Det afgørende må være, om man har det synspunkt, at de islandske håndskrifter skal gives som en gave til Island, eller om man vil modsætte sig dette; og i dag har der jo lydt flere røster om, at man skal prøve på endnu en gang at få sagen taget op til en realitetsbehandling. Der har også været fremsat det synspunkt, at det er i en højst uheldig atmosfære, folketaget vedtager de forslag, der er til behandling her, når man løber risikoen for, at kongens foged måske vil nægte udleveringen af dokumenterne. Jeg synes ikke, det tjener noget nyttigt formål at komme ind på sådanne betragtninger. Jeg tror, at også vi, der er tilhængere af, at man giver denne gave til Island, har stor respekt for det videnskabelige arbejde, der er udført, og håber, at dette videnskabelige arbejde kan fortsættes; selv om en del af håndskrifterne får et andet opbevaringssted, nemlig Island. Jeg synes, man skal være lidt varsom med at skrue sagen op i de højder, som man har prøvet på bl. a. fra videnskabens side. Det er jo klart fastslået i den udtalelse, der er sendt fra Københavns universitet, at den lovgivende magt har myndighed til at foretage vidtgående æn-

[N. Chr. Christensen.]

dringer i eller endog helt ophæve det retsgrundlag, på hvilket Den arnamagnæanske Stiftelse hviler.

Når dette er fastslået, må det også være medlemmerne i denne sal, der ud fra deres samvittighed prøver på at løse denne opgave, og jeg vil med de få bemærkninger, jeg gerne har villet fremsætte her om sagen, sige, at den har jo ikke alene et videnskabeligt sigte. Den har også et sigte, som store dele af den danske befolkning og ikke mindst de, der slutter sig til den folkelige bevægelse, der har været og stadig er omkring den danske folkehøjskole, har arbejdet med i mange, mange år, jeg tror i adskillig flere år end nogle af dem, der har protesteret gennem skrivelser til udvalget; derfor synes jeg, vi skulle lade ethvert forsøg på at udskyde sagen, selv om vi ikke har været helt tilfredse med dens behandling; hvile nu og ikke grave grøften dybere imellem befolkningslagene her i landet. Det skulle dog gerne være sådan, at når denne gave, de islandske håndskrifter, afleveres til det islandske folk, så mærker det, at det ikke er vrangvillige folk, der afleverer gaven, men folk, der ud fra deres hjertes inderste følelse mener, at de her bidrager til, at en kultur, som tilhører Island, kan få et blivende sted i Island og derved blive til glæde for det islandske folk. Jeg ville gerne, om vi her i folketinget kunne være med til at bortrydde den misstemning, der har været omkring denne sag, og jeg begriber ikke, at der er medlemmer af det høje ting, der tager ordet og siger, at folketinget ikke har nogen som helst kompetence til at træffe beslutning her. Det er dog en sag, der angår det danske samfund; det danske folketing har naturligvis lov til at have sin bedømmelse her, og denne ret til bedømmelse er ikke anfægtet fra universitetets side. Jeg vil derfor slutte med, så varmt som jeg kan, at anbefale, at de islandske håndskrifter nu vender tilbage ikke alene som en gave, men som et udtryk for det nordiske sindelag i det danske folk.

Undervisningsministeren (Jørgen Jørgensen): Jeg takker udvalgets flertal for dets tilslutning til lovforslagets gennemførelse, og jeg takker mindretallet for den beher-

skede og forsonlige tone i mindretalsudtalelserne.

Det ærede medlem hr. Poul Møller opfordrede til, at vi skal vise tolerance over for hinanden. Jeg er enig i det synspunkt. Jeg synes, det i nogen grad også præger, hvad der er skrevet i mindretalsbetænkningen, men måske knap så stærkt prægede det ærede medlems ordførertale i dag. Tolerance må formentlig først og fremmest gå ud på, at man selv opfylder det krav om at respektere andres meninger, som man stiller til andre.

I øvrigt er jeg ganske enig med det ærede medlem i, at vi skal gøre forsøg på ved alle sagers behandling — naturligvis også her — at vise tolerance. Jeg har naturligvis ikke noget større ønske end at samle flest muligt, helst alle, i tinget om dette lovforslags gennemførelse, og jeg henstiller til overvejelse for de medlemmer, der ikke mener at kunne medvirke til overgivelse af håndskriftgaven til Island, men som alligevel giver udtryk for forståelse af Islands synspunkter og også erkender ønskeligheden af at finde frem til en løsning i overensstemmelse med de ansvarlige myndigheder i Island, at de, nu da det efter alt foreliggende må anses for givet, at et meget stort flertal i tinget vil støtte forslaget, ved deres handling ikke forringer muligheden for, at denne gave kan blive det håndslag til det islandske folk, som for al fremtid vil knytte de to folk sammen til gavn og til lykke for de to lande.

Man har fra flere sider, også i betænkningen, beklaget sig over den måde, sagen er forberedt på, og jeg erkender — som jeg har gjort det tidligere — at der kan rejses indvendinger imod, at spørgsmålet ikke på et tidligere tidspunkt underhånden er blevet drøftet med partiernes ledere. Jeg vil dog i den anledning gerne sige et par ord om sagens forhistorie.

Det er jo ikke et spørgsmål, der ganske pludseligt er kommet til diskussion. Spørgsmålet om, hvorvidt håndskrifterne skulle forblive i København eller for en dels vedkommende flyttes til Island, har været drøftet i mere end 15 år. Efter en kommissionsbetænkning, der blev afgivet i 1951, stod det alle klart, at en løsning, der kunne tilfredsstille begge lande, nød-

[Undervisningsministeren.]

vendigvis måtte søges gennemført, før en endelig boopgørelse mellem Danmark og Island kunne siges at være fuldbørdet. Man tog straks efter kommissionsbetænkningens afgivelse fat på opgaven for at finde frem til et grundlag, som kunne vinde tilslutning fra store kredse i begge lande.

I ministeriet Erik Eriksens trontale af 1952 afgav regeringen, som jo også bestod af medlemmer af det konservative folkeparti, en erklæring, som gik ud på, at håndskriftsspørgsmålet ville blive taget op i den forestående rigsdagssamling. Et lovforslag blev da også udarbejdet af daværende undervisningsminister Flemming Hvidberg — et forslag, der stort set byggede på det såkaldte store mindretals indstilling i kommissionsbetænkningen, og som i hovedsagen ikke afveg meget med hensyn til, hvor meget man fra dansk side anså for rimeligt at afgive fra samlingen, altså heller ikke afveg meget fra det lovforslag, som nu er til behandling i folketinget. Lovforslaget kom imidlertid aldrig frem til drøftelse i tinget.

Nogle år senere førte daværende statsminister Hedtoft og daværende undervisningsminister Bomholt forhandlinger med Islands regering for at finde frem til en løsning, denne gang på statsminister Hedtofts initiativ. Denne gang så det ud til, at en løsning var i sigte, men nærmest ved tilfældigheder kom der forhold i vejen fra islandsk side, som førte til, at spørgsmålet blev lagt hen. Det var i 1954.

I 1957 kom der en fornyet henvendelse fra den islandske regering til Danmark, og spørgsmålet blev drøftet i det udenrigspolitiske nævn den 29. august 1957. Det var på det tidspunkt statsminister H. C. Hansens hensigt at søge frem til en løsning med forhåndsdrøftelser mellem partiernes ledere her i tinget. Men denne fremgangsmåde blev gjort umulig ved, at det konservative folkeparti afviste enhver forhandling om spørgsmålet, før der lå et lovforslag på folketingets bord. Jeg må lige nævne, hvad der stod i den henvendelse, vi modtog fra Island — jeg beder om formandens tilladelse til et kort citat. I Islands henvendelse af 29. august 1957 stod der bl. a.:

„Den islandske regering ville sætte pris på, om sådanne forhandlinger nu kunne optages, for eksempel i den form, at der

ned sættes et udvalg af danske og islændinge til behandling af sagen og til at stille forslag til de to regeringer; hver af de to regeringer ville da udnævne sine repræsentanter i udvalget.“

Dette forslag fra den islandske regering blev drøftet, som jeg allerede har nævnt, ved et møde i det udenrigspolitiske nævn, og grundigt drøftet. De konservative repræsentanter i nævnet bad om at måtte forelægge sagen i deres gruppe, før man tog stilling dels til spørgsmålet om nedsættelsen af et sagkyndigt udvalg bestående af to repræsentanter for hvert land til at forberede sagen, dels til spørgsmålet om, hvorvidt man skulle føre forhandlingerne videre på politisk plan mellem partilederne. Resultatet af det konservative folkepartis overvejelser blev et brev af 13. september 1957, som jeg beder om tilladelse til at citere:

„Den konservative folketingsgruppe skal herved meddele statsministeren, at vi på vort gruppemøde tirsdag aften den 10. ds. har behandlet spørgsmålet om nedsættelse af et udvalg til forhandling om en eventuel udlevering af de islandske håndskrifter. Gruppen må fraråde et sådant skridt og mener, at hvis regeringen har forslag at stille, bør dette ske gennem et lovforslag i tinget.“

Man kan fra anden side kritisere den fremgangsmåde, vi har valgt: at vi ikke på forhånd har drøftet sagen med partilederne, men fremgangsmåden kan ikke kritiseres fra konservativ side efter det brev, der ligger her. Det kan heller ikke fra konservativ side kritiseres, at vi ikke har søgt nedsat et sagkyndigt udvalg til forberedelse af sagen — efter det brev, der ligger her. Jeg mente, at jeg måtte tage dette brev alvorligt. Som jeg ved tidligere lejligheder har sagt: når der ikke var andre muligheder for at få en forhandling i stand end den, at et forslag blev udarbejdet, måtte jeg anse det for at være en forudsætning for et gunstigt resultat, at der på det tidspunkt, hvor et forslag skulle drøftes i folketinget, forelå en klar forståelse af, hvordan sagkyndige i Danmark og Island så på sagen, og ligeledes af hvordan den islandske regering ville stille sig til det forslag, som regeringen ville fremsætte i tinget. Den danske regering måtte nemlig anse det for nødvendigt for forslagens gen-

[Undervisningsministeren.]
nemførelse, at der fra den islandske regering forelå bindende udtalelser om, at håndskriftsspørgsmålet hermed for al fremtid var løst.

Disse spørgsmål lå klare ved dette lovforslags fremsættelse i folketinget, og den fremgangsmåde, som her er anvendt, mener jeg må syare til, hvad man fra konservativ side mente med sin skrivelse fra 1957.

Det er alle de forhold, som jeg her har gjort rede for, der har gjort, at forarbejderne har taget forholdsvis lang tid, og at sagen først kom til folketinget i april måned.

Alle de synspunkter, der har været fremme i drøftelserne, efter at lovforslaget blev fremsat, har imidlertid ikke afveget væsentligt fra de diskussioner, der har været ført om sagen gennem de sidste 10-15 år. Folketingsudvalget har arbejdet ihærdigt og flittigt med tingene, og alle spørgsmål, som man har ønsket besvaret, er blevet besvaret. Jeg mener derfor, at sagen nu er så vel forberedt, at det er fuldt forsvarligt at træffe en afgørelse. De mange oplysninger, der er kommet frem under sagens behandling, har ikke kunnet ændre min opfattelse af, at skal der findes en løsning, som både det islandske og det danske folk kan anerkende, vil der vanskeligt kunne findes et mere egnet grundlag end det, der foreligger i dette lovforslag.

At der ikke er enighed inden for udvalget, kan ikke overraske. Jeg tror også vanskeligt, der kommer noget tidspunkt, hvor fuld enighed inden for universitetskredse i Danmark og Island kan forventes. Men det, som må gå forud for alt andet ved denne sags afgørelse, er, at ikke alene hensynet til det juridiske tilgodeses, men at alle almene hensyn bliver tilgodeset, at et billighedskrav opfyldes, hvad i øvrigt alle, der var medlemmer af kommissionen af 1946, var enige om måtte være udgangspunktet ved enhver løsning af sagen.

De udtalelser, der er indhentet fra de juridiske fakulteter, har givet anledning til adskillig drøftelse. Universiteterne, udvalget og alle jurister er imidlertid enige om, at lovgivningsmagten vil kunne ændre fundatsen, og dette er forudsætningen for det foreliggende lovforslag. De statsretskyndige professorer både ved Københavns universitet og ved Århus universitet er tillige med

regeringen enig i, at lovforslaget ikke indeholder ekspropriation.

Det ærede medlem hr. Aksel Larsen stillede et spørgsmål til mig i forbindelse med afleveringen af håndskrifterne om, hvordan man skulle forstå udvalgsflertallets bemærkning om, at de videnskabeligt værdifulde håndskrifter skulle fotokopieres i forbindelse med overgivelsen. Det ærede medlem ønskede præciseret, at dette skulle forstås på den måde, at fotokopieringen skulle foregå, før håndskrifterne blev udleveret, altså her i Danmark. Jeg kan sige, at det er også min opfattelse; det fremgår af, hvad jeg har nævnt, at der, før håndskrifterne sendes videre, naturligvis må foretages en fotokopiering af de værdifulde af dem, som man skønner det påkrævet at fotokopiere, og det er et spørgsmål, som må afgøres af de sagkyndige, som nu skal se på hele udleveringsproblemet. Det må efter min mening sikres, at der skaffes fotokopier af de værdifulde bøger og skrifter før afleveringen. Hvis det vil medføre, at man i instituttet har brug for, at der bliver fremskaffet apparater, som gør affotograferingen lettere og hurtigere, vil jeg være meget villig til at søge at skaffe de nødvendige midler til tilvejebringelse af det bedst mulige apparatur for at kunne fremskynde en sådan fotografering.

I øvrigt gør jeg opmærksom på, at en stor del af de håndskrifter, det drejer sig om, forbliver her i landet, indtil den oldislandske ordbog er udarbejdet. Derfor vil der også være nogen tid til at foretage det, jeg her har nævnt.

Endelig må jeg fremhæve, ligesom også andre har gjort det, at denne gave til Island er et offer for Danmark. Det skal vi ingenlunde lægge skjul på, heller ikke over for vort islandske broderfolk. Det er meget forståeligt, at de mennesker, der med omhu og kærlighed har varetaget den opgave, de fik overdraget: at skulle opbevare disse værdifulde håndskrifter, med megen bekymring ser på at skulle aflevere noget til Island. Det er et offer for dem og for mange andre, som videnskabeligt arbejder med tingene, ja, for store dele af det danske folk, men vi bringer dette offer til det islandske broderfolk, fordi vi tror, at vi derigennem er med til at skabe den forståelse mellem de to folk, som vil være en lykke for hele Norden.

[Undervisningsministeren.]

Jeg takker meget de repræsentanter her i tinget, som har nær føling med det nordiske samarbejde, fordi de med den varme, de har lagt for dagen ved deres udtalelser her, bidrager til, at denne sag kan ses i sit rette lys som en nordisk handling, som en handling, der rækker videre ud og kan få større betydning, end det måske kan synes i dag, en handling, som jeg tror til sin tid vil komme til at stå som et udtryk for en indstilling i det danske folk af stor værdi for samarbejdet mellem de nordiske lande.

(Kort bemærkning).

Poul Sørensen: Da den højtærede undervisningsminister nu et par gange har henvist til en skrivelse, som den konservative gruppe har fremsendt til ham for et par år siden, føler jeg trang til at knytte blot en enkelt bemærkning til denne sag. Jeg havde ellers ikke tænkt mig selv at tage ordet, idet vor ordfører efter min mening på ganske fortrinlig måde har underbygget vort standpunkt.

Jeg vil først sige, at sagens behandling efter min mening har været ganske ejendommeligt. Partiformændene har været kaldt til møde hos formanden på den højtærede statsministers initiativ; vi har siddet og forhandlet om afvikling af arbejdet uden overhovedet at få at vide, at man på det tidspunkt allerede i flere dage havde ført forhandlinger med den islandske stat om aflevering af håndskrifterne. Oppositionspartierne — og det gælder, så vidt jeg har forstået, også de andre partier — var altså ikke værdige til på det tidspunkt at modtage besked fra den højtærede statsminister om, hvad der skete.

Dernæst vil jeg om selve sagens realitet føje til, at det konservative folkeparti jo ikke har kritiseret, at en eventuel overdragelse af håndskrifterne til den islandske stat skulle foregå via et lovforslag. Det er da klart. Det er der ikke sagt ét eneste ord om, men fra den dag, regeringen havde truffet sin aftale, uden at tinget var blandet ind i det eller havde fået besked herom, har der — og det er også fremhævet under forhandlingen — reelt ikke været nogen mulighed for tinget for at tage stilling til lovforslaget; i hvert fald var der kun mulig-

hed for at sige ja eller nej til det fremsatte lovforslag. Jeg skal ikke trætte det høje ting med at gentage alle mærkværdighederne omkring denne sag: den højtærede ministers manglende oplysning til universitetet og stiftelsen og meget andet, men jeg vil sige til den højtærede undervisningsminister og til den højtærede statsminister; at jeg finder, det er en ganske urimelig behandling, vi har været udsat for. Fremsættelsen af et lovforslag var den naturlige fremgangsmåde, men ikke et lovforslag, som ganske satte det høje ting til side, så at det overhovedet ikke kunne øve nogen som helst indflydelse på sagen.

Undervisningsministeren (Jørgen Jørgensen): Naturligvis har det konservative folkeparti ikke bebrejdet regeringen, at den har fremsat et lovforslag. Det manglede da også bare; de har jo selv bedt om det. De har ikke alene bedt om det, de har nægtet at forhandle om spørgsmålet, før der forelå et lovforslag. Vil det ærede medlem hr. Poul Sørensen mene, at regeringen efter det brev, den fik fra det ærede medlems parti, kunne møde med et lovforslag, som ikke i forvejen var forberedt? Det er jo det, man bl. a. har kritiseret, at det ikke var forberedt. Det forslag, som var stillet af den islandske regering, om at nedsætte et sagkyndigt udvalg, og som vi i regeringen tog op, afviste det ærede medlem og hans parti, idet de sagde: må vi se et lovforslag, før vi tager stilling, et lovforslag, som bygger på en undersøgelse af alle de muligheder, som måtte forefindes, også i forholdet til Island, ved behandlingen af denne sag.

Det ærede medlem kan altså slet ikke kritisere fremgangsmåden og i hvert fald ikke beklage sig over den. Det ærede medlem har selv anvist den.

(Kort bemærkning).

Poul Sørensen: Jeg vil gerne bede den højtærede minister om klart over for tinget at understrege eller at tage stilling til, om jeg ikke har ret i, at efter at regeringen uden at orientere partierne havde aftalt formen for en gave med den islandske stat, altså uden at et eneste af partierne havde været indviet i sagen, blev der forberedt

[Poul Sørensen.]

et lovforslag, som der ikke kan rettes i. Har jeg misforstået den højtærede undervisningsminister i de samråd, der har været, når jeg siger, at standpunktet var det, at vel kunne man tale tingene igennem på den ene eller anden måde, men realitetsændringer i lovforslaget, meddelte den højtærede minister os, kunne ikke ske. Jeg ved ikke, om den højtærede minister mener, at det er en rimelig måde at behandle lovforslag på her i det høje ting. Jeg mener det i hvert fald ikke.

Undervisningsministeren (Jørgen Jørgensen): Det, der ligger til afgørelse for det høje ting, er en principbeslutning, ikke et spørgsmål om enkeltheder med hensyn til delingen; den skal foregå efter forhandling mellem sagkyndige fra de to lande. Det er klart, at hvis jeg på regeringens vegne skulle møde med et lovforslag her i tinget, således som det ærede medlem og hans parti ønskede det, idet de stillede det som betingelse for at forhandle, så kunne vi ikke møde her i tinget med bare hænder, så måtte vi møde på den måde, at vi kunne sige til det høje ting, hvordan synspunkterne var hos det land, som skulle modtage denne gave. Vi måtte bl. a. være i stand til at sige, om vi kunne forvente, at når denne gave, som der blev truffet principbeslutning om, blev givet, kunne det føre til, at den islandske regering afgav den erklæring, at dermed var dette spørgsmål for al fremtid løst. Det er det, der er sket nu, og derfor var det nødvendigt at føre de forhandlinger, vi førte.

Alsing Andersen: For at undgå mytedannelse eller misforståelser har jeg bedt om ordet for at gøre nogle bemærkninger til de ærede medlemmer hr. Poul Møller og fru Hanne Budtz.

Det ærede medlem hr. Poul Møller mente, at jeg ikke havde vist tilstrækkelig respekt for andres opfattelse — det ærede medlem tænkte dermed på videnskabsmændenes opfattelse i denne sag — og det ærede medlem fru Hanne Budtz mente, at jeg med mine bemærkninger over for videnskaben eller videnskabsmændene, vil jeg hellere sige, havde skudt over målet.

Jeg kan ikke erkende, at de ærede med-

lemmer har ret i disse udtalelser. Jeg har ikke bebrejdet nogen, og jeg har aldrig drømt om at bebrejde nogen, at de har et andet standpunkt, end jeg selv har. Jeg har ikke bebrejdet det ærede medlem hr. Poul Møller, at han ikke er enig med mig. Jeg har ikke bebrejdet videnskaben, at den ser anderledes på sagen end jeg. Jeg har beklaget, at videnskabens repræsentanter kun kan se den ene side, den rent juridiske side, af denne sag, skønt der dog er flere, som vi må tage hensyn til. Jeg erkender, at jeg har bebrejdet visse højtstående repræsentanter for videnskaben den arrogante og hånende tone, de har anvendt ved omtalen både af Island og af islandsk videnskab samt over for visse kredse her i landet, som kommer videnskabens juridiske interesser på tværs. Herved tænker jeg først og fremmest på danske højskolekredse, som gennem en årrække ganske tydeligt har manifesteret deres standpunkt over for sagen om de islandske håndskrifter. Det har de ikke fået tak for fra videnskabens side, og det havde de vel heller ikke ventet; men man kunne have ventet, at akademikere forstod at udtrykke deres opfattelse på en mindre arrogant måde end den, de har anvendt her over for dem, de ikke var enige med. Det har jeg tilladt mig at sige, og det tror jeg at det ærede medlem hr. Poul Møller og jeg i og for sig godt kan blive enige om.

Det ærede medlem hr. Poul Møller mente ikke, at jeg og andre havde tilstrækkelig respekt for folkets følelser her i Danmark, og antydede næsten, at vi havde mere respekt for det islandske folks følelser end for det danske folks — der var i hvert fald en vis antydning i så henseende. Hvis det ærede medlem dermed mener, at mine bemærkninger til videnskaben kan udlægges på den måde, tager det ærede medlem fejl. Jeg har kun den opfattelse, at højskolebevægelsen bedre dækker det danske folks følelser end den specielle kreds af videnskabsmænd, der her taler så højt.

Poul Møller: Jeg vil gerne først sige til det ærede medlem hr. Alsing Andersen, at jeg har ikke talt om det danske folks følelser, men om danske følelser, herunder naturligvis også de danske videnskabsmænds. Jeg ved nemlig ikke af, at der i

[Poul Møller.]

denne sag er noget, det danske folk ønsker eller føler — sagen har jo ikke været til folkeafstemning. Men vi ved, at der hos mange danske er følelser for og imod, og de følelser, der giver udtryk for et standpunkt, der er modsat regeringens, bliver udpeget som chauvinistiske, og de videnskabsmænd, som man berører den samling, som de har arbejdet med hele deres liv, kalder det ærede medlem hr. Alsing Andersen, når de kritiserer lovforslaget, for fagegoistiske, institutegoistiske og nationalegoistiske. Det synes jeg ikke er betegnelser, som tyder på respekt for disse menneskers mening og følelser, og jeg påkalder respekt for dem.

Nå, tonen er jo altid svær at diskutere. Vi har mange års erfaring for, at man altid synes, at ens egen tone er pæn og sober, medens man finder, at modstanderne er, som det ærede medlem hr. Alsing Andersen sagde, arrogante og hånende. Det er fuldstændig, som ørerne opfatter tingene, og der er nok nogen, som vil opfatte det ærede medlems tale i formiddags som hånende og arrogant, og sådan opfatter det ærede medlem altså andres. Jeg synes nu ikke, at der i debatten ude omkring, og slet ikke fra udleveringsmodstandernes side, har været brugt en arrogant og hånende tone. Det ligger naturligvis mange mennesker på sinde, om man skal give en gave af denne karakter, og om det skal gennemføres på den foreslåede måde, og det kan ikke undre, at der kommer en skarp debat om tingene. Men det er, som det er fremhævet, en af demokratiets ideer.

Jeg har lagt mærke til, at man under debatten har påkaldt tolerance og liberalitet, og det vil jeg da meget gerne give udtryk for. Jeg har hørt ærede medlemmer tale om, at nu måtte vi ikke grave grøfter dybere, vi skulle være med til at borttrykke misstemning. Men det er altid dem, der gennemfører deres standpunkter uden hensyn til mindretallet, der påberåber sig det synspunkt, at nu skal vi ikke grave grøfter, nu skal vi ikke skabe misstemning, nu skal mindretallet virkelig optræde værdigt o. s. v. Mindretallet må altså ikke blot bøje sig for flertallets afgørelse, men skal også, fordi man lægger sagen op i et nordisk plan, hvor den efter mit skøn overhovedet ikke

hører hjemme, være så venlig at passe på ikke at blive for skarp i sin kritik, finde sig i det, der sker, og gøre det med smil, således at man ikke ødelægger det gode forhold til det islandske folk.

Jeg har sagt i mindretalsbetænkningen, at jeg forstår meget vel det islandske folks ønske, men jeg mener, at her står et folks politisk-nationalistiske ønske over for en codex for en international videnskab: at man prøver på at fastholde videnskabelige samlinger. Det er det, sagen drejer sig om, og det må kunne diskuteres tolerant og liberalt. Men det må ikke forlanges, at de, der er modstandere af denne udlevering, skal passe på ikke at skabe misstemning ved deres ordvalg, for hvis man ikke ville have skabt misstemning i sagen, havde det stået til flertallet, til regeringen at hindre det ved at forberede sagen på en helt anden måde og give den en ganske anden behandling her i tinget.

Den højtærede minister siger nu, at denne sag drejer sig om en principbeslutning, den måtte man først have, og den højtærede minister gjorde gældende, at man jo ikke kunne komme med denne principbeslutning uden at vide, om den blev modtaget i Island. Jeg synes, det er en fuldstændig bagvendt fremgangsmåde, den højtærede minister her har valgt. Jeg forstår ikke, den højtærede minister kan mene, at det ting, der skal tage principbeslutningen, skal gøre det på et tidspunkt, hvor regeringen har givet sit løfte til den islandske regering. Jeg forstår på den højtærede undervisningsminister, at hans synspunkt er det, at det ville være omsonst at komme med et forslag her i tinget, hvis man ikke vidste, om den islandske regering ville acceptere det. Et er dog at slutte en traktat, noget andet er at forberede en traktat. Jeg tror, en regering ved, at der er forskel herpå. Et er at foretage nogle uforpligtende forhandlinger, noget andet er at træffe en aftale med et andet land, således at den, der skal give gaven — og det skulle være folkettinget, der skulle beslutte denne gavegivning — dog stod frit med hensyn til kriteriet, dog stod frit med hensyn til f. eks., om de to skindbøger, der er direkte nævnt i forslaget, og som falder uden for kriteriet, nemlig Flatøbogen og Codex Regius, skulle medtages. Det havde dog været rimeligt, om folkettinget havde

[Paul Møller.]

haft en fri forhandling, og når vi den 13. september 1957, for 4 år siden, bad den høje regering om at komme med et forslag, så forudsatte vi rigtignok fri forhandling, for vi har ikke så forfærdelig megen interesse i, at der bare fremsættes et lovforslag, der skal vedtages eller stemmes ned, men som der ikke kan foregå en fri forhandling om.

Men nu siger den højtærede undervisningsminister altså, at det drejer sig om en principbeslutning. Det høje ting har jo før stået over for at skulle træffe principbeslutninger, men det har rigtig nok altid været således, at man udtalte sig principielt, og så vendte sagen tilbage til folketinget, når beslutningen var nærmere udformet, når den havde fået sin form, sin karakter. Når man havde fundet ud af, hvilke skrifter det drejede sig om, var det folketinget, der skulle tage den endelige beslutning.

Her vil jeg da spørge den højtærede undervisningsminister, om man vil følge den sædvanlige fremgangsmåde: at folketinget kan vedtage en principbeslutning, men når princippet er blevet ikklædt facts, kendsgerninger, og man har udpeget håndskrifterne, om sagen så vender tilbage til folketinget? Det har i hvert fald ikke været oplyst tidligere. Det fremgår ikke af lovforslaget. Det fremgår tværtimod af dette, at man overlader til statsministeren at afgøre sagen, og at den således ikke bliver forelagt folketinget igen.

Jeg vil yderligere spørge den højtærede undervisningsminister, om han mellem anden og tredje behandling vil være med til en ændring af forslaget, hvorefter principbeslutningen ikke kommer til at binde med hensyn til den endelige række af håndskrifter, men at folketinget får sagen tilbage. Så kan der være en vis systematik i ministerens udtalelser og måske også i hans tankegang, og så ville der være skabt en ny situation, som ville få den konservative gruppe til på ny at overveje sagen. Jeg spørger altså den højtærede undervisningsminister, om han vil være med til at tydeliggøre dette mellem anden og tredje behandling, så at folketingets endelige ord ikke er sagt med principbeslutningen.

Jeg skal ikke komme ind på enkelte

ærede medlemmers udtalelser her i dag, man har jo blot præciseret sine synspunkter. Jeg har derimod en kort bemærkning til det ærede medlem hr. Helge Larsen, der som ordfører for det radikale venstre sagde, at det ikke havde nogen interesse for oppositionen at udskyde denne sags tredje behandling. Jeg tror, jeg kan påkalde udvalgsformandens og andre ærede ordføreres bekræftelse på, at jeg har gjort, hvad jeg kunne for at få udskudt sagens tredje behandling, principielt til efteråret, først og fremmest til ny forelæggelse i næste samling, så vi havde 2 samlinger til at overveje sagen i; dernæst, da man sagde nej til dette, til engang i eftersommeren. Da man også sagde nej til dette, foreslog jeg, at man dog kunne benytte den hæderlige fremgangsmåde at lade en rimelig tid gå mellem lovforslagets anden og tredje behandling, så man ikke skulle have tredje behandling lørdag morgen. Dette er blevet afvist, men jeg kan ikke give det ærede medlem hr. Helge Larsen ret i hans udtalelse om, at det ikke havde nogen interesse for oppositionen. Det havde det i høj grad, og hvis det ærede medlem vil komme os i møde under den udvalgsforhandling, vi skal have nu efter anden behandling, så vi får rimelig tid mellem anden og tredje behandling, skal jeg være taknemlig for det. Jeg går ud fra, at når det ærede medlem benytter dette argument her fra talerstolen, så vil han også være med til at give denne udsættelse, så at lovforslaget ikke skal gennemføres lørdag morgen.

Det fremgår jo af debatten, at enhver anser sine sagkyndige for at være de mest sagkyndige, og vi har dog alle sammen haft en fornemmelse af, at dr. phil. fru Lis Jacobsen er den mest sagkyndige i hele sagen. Jeg skal ikke underkende hendes kapacitet, men jeg synes dog ikke, at de, der påberåber sig hendes sagkundskab, helt kan fortie, at ni tiendedele af den filologiske fagkundskab har et andet synspunkt end fru Lis Jacobsen. Vi skal ikke yurdere disse enkelte, men, som det ærede medlem hr. Arne Bertelsen sagde, man lægger jo megen vægt på flertallet her i salen, og man dog ikke flertallet af den filologiske videnskab trods alt mere dækker den videnskabelige opfattelse end fru Lis Jacobsen?

På samme måde forholder det sig, når

[Poul Møller.]

man taler om, hvorvidt der her foreligger ekspropriation eller ikke-ekspropriation. Her er det også således, at de jurister, der er enige med flertallet, selv om de er i mindretal mellem de retslærde, ligesom bliver gjort til lidt bedre og finere jurister end de øvrige professorer ved Københavns universitet. Det ærede medlem fremhævede, at alle statsretsprofessorerne havde støttet flertallets synspunkt, at her ikke forelå ekspropriation. Nu kan man diskutere, hvilken professor der egentlig er mest sagkyndig til at vurdere, hvorvidt en afståelse af ejendom er tvangsmæssig og dermed ekspropriation. Jeg ville for min egen part holde for, at det ikke var statsretsprofessorer, der skønnede mest sagkyndigt herover, men professorer i ejendomsret, og ser vi, hvordan det ligger med professorerne i ejendomsret, ja, så er de ved begge universiteter imod flertallets opfattelse herinde, at der ikke foreligger ekspropriation. Derfor vil jeg holde mig til flertallet af den juridiske videnskab og mene, at her foreligger ekspropriation, og ikke underkende den ene professor i forhold til den anden. Men vi må i dette tilfælde som i andre kollegiale forsamlinger regne med, at flertallet måske trods alt er det ypperste, eller i hvert fald må man sige, at hvis man beder om et responsum, må man lægge vægt på, hvad flertallet af de sagkyndige mener, og ikke holde sig til nogle enkelte, der dissenterer.

Jeg har været meget forbavset over at høre af det ærede medlem hr. Helge Larsen, at man er ligesom lidt gnaven over, at svenske forskere overhovedet udtaler sig i sagen. Hvad anstødeligt er der egentlig i, at svenske forskere har udtalt sig om sagen? De er vel også en slags mennesker. Vi er alle tilhængere af en vid yringsfrihed; den gælder vel også svenske forskere, selv om de er uenige med flertallet. Jeg må holde for, at det kun er rimeligt, at vi hører, hvad nordiske videnskabsmænd mener, for det er et fælles nordisk spørgsmål, der er tale om, og det er jo i høj grad fra den høje

regerings side lagt op til at være et nordisk spørgsmål.

Må jeg derfor — da den højtærede undervisningsminister også talte om, at det var en nordisk handling, vi foretog — stille den højtærede undervisningsminister det spørgsmål, om sagen har været drøftet mellem de nordiske undervisningsministre. Det, man ønskede, var jo at få en nordisk løsning, og det er et spørgsmål, om man ikke kunne skabe en nordisk løsning, som også tog hensyn til andre skandinaviske lande, på bedre vis, end det sker ved dette lovforslag. Hvis den højtærede undervisningsminister ikke har gjort det, og hvis man afviser den svenske videnskabs eller de 55 svenske videnskabsmænds henvendelse til det danske folketing, ja, så er det et spørgsmål, om flertallet egentlig kan påberåbe sig den nordiske sag som en løftestang for denne udlevering; så må man i alt fald nøjes med at påberåbe sig det dansk-islandske forhold; det er noget helt andet. Det dansk-islandske forhold kan ikke kaldes en nordisk sag og kan ikke berettige, at vi af nordiske grunde skal gøre det.

Jeg skal til slut endnu en gang opfordre tingets medlemmer og folketingets flertal til at give denne sag en sådan behandling, at det bliver muligt at få en fri diskussion ført til bunds også i befolkningen om dette spørgsmål, inden en afgørelse træffes. Jeg skal gøre det, også fordi jeg er vidende om, at man i højskolekredse har diskuteret denne sag i mange år; men jeg er også vidende om, at man i mange andre kredse ikke har diskuteret den, fordi man, så længe håndskrifterne var her i landet og regeringen sagde, at sagen ikke var aktuel, gik ud fra, at man ikke behøvede at tage stilling til den.

Det ærede medlem hr. Aksel Larsen rettede i 1956 her i tinget et spørgsmål til daværende statsminister H. C. Hansen, idet han spurgte ham, om regeringen havde indledt nye forberedelser til udlevering af disse oldnordiske håndskrifter. Det ærede medlem fik dengang det svar fra den da-

[Poul Møller.]

værende statsminister, at sagen ikke var aktuel. Vi har ikke hørt noget om den siden. Sagen blev ikke nævnt i åbningstalen i efteråret; i regeringens forelæggelse af program, hvor ellers så mange ting blev omtalt, er den ikke nævnt; den blev derfor for os, der ikke tilhører højskolekredsen, først aktuel med forslaget fremsættelse her i tinget; den blev, som mit partis formand har sagt, heller ikke nævnt så sent som den 13. april, da partilederne var samlet hos folketingets formand med statsministeren og statsministeren redegjorde for, hvilke lovforslag der ville blive fremsat her i tinget; da nævnte den højtærede statsminister ikke denne sag, skønt man på det tidspunkt var i gang med forhandlingerne med Island — efter hvad vi nu ved — om udlevering af håndskrifterne.

Men jeg beder altså det høje tings medlemmer nu overveje, hvorvidt denne sag skal hastes igennem, eller vi skal have en fri diskussion sommeren over, og, hvis man vil haste den igennem, om man da ikke skylder anstændigheden, at der bliver god tid mellem anden og tredje behandling, således at de mennesker, som først har fået lejlighed til at læse folketingsudvalgets betænkning i går og først i dag har fået lejlighed til at høre folketingets anden behandling af sagen, får mulighed for at henvende sig til folketingsudvalget mellem anden og tredje behandling; det får de ikke, hvis tillægsbetænkningen skal afgives i dag.

Hvis flertallet ikke kan gå ind for dette, henstiller jeg alvorligt til et mindretal her i tinget at samle sig om at bruge mulighederne i grundlovens § 73 for at udskyde denne sag, således at den må overvejes på et nyt grundlag, og således at man derigennem viser regeringen, at man i sager af denne karakter ønsker, at der også vises oppositionen og folketinget et rimeligt hensyn, at billighedsbetragtninger også gælder over for os. Derfor mener jeg, det vil være rigtigst at anvende § 73, så vi kan standse lovforslagets stadfæstelse, indtil folketingsvalg er afholdt. Jeg siger udtrykkelig, at det betyder ikke, at der ikke kan komme en ordning på dette problem inden næste folketingsvalg, men det kan bare ikke ske på det foreliggende grundlag inden næste folketingsvalg.

Aksel Larsen: Jeg har kun taget ordet, fordi jeg har gjort mig skyldig i en beklagelig forveksling, da jeg holdt min tale. Jeg beskyldte svenske videnskabsmænd for, at de havde været bekymrede i anledning af de udgifter, det måtte forvolde, at håndskrifterne blev flyttet fra København til Reykjavik. Jeg har set bilagene igennem, og det viser sig, at det synspunkt har de svenske videnskabsmænd aldeles ikke gjort gældende. Det er den anonyme norske videnskabsmand, som hr. Herluf Nielsen er mødt op med i sin henvendelse af 5. juni, der har bragt dette økonomiske spørgsmål på bane. Jeg må derimod stå fast ved — og det være også sagt i anledning af det ærede medlem hr. Poul Møllers sidste bemærkninger — at naturligvis har svenske videnskabsmænd ret til at interessere sig for sagen og sige deres mening, men vi må også have ret til at vurdere deres argumenter, og når de svenske videnskabsmænd som hovedargument anfører, at Den arnamagnæanske Stiftelses håndskrifter bør bevares udelt, forekommer det mig at være et svagt argument; det ville være et stærkere argument, hvis de sagde, at alle islandske håndskrifter burde samles i København, men det gør de jo ikke.

Det var det, jeg tog ordet for at sige. Dog kan jeg ikke lade være med at tilføje i anledning af det ærede medlem hr. Arne Bertelsens udtalelser, at jeg tror, at hverken folketinget eller folketingets flertal mener, at flertallet her i folketinget altid har ret. Det er jo nu engang sådan, at hvis man vil træffe afgørelser på den vis, der kaldes demokratisk, er det ikke givet, at flertallet har ret; det, der er givet, er, at flertallet får ret, fordi det er flertal. Jeg formoder, at de, der udgør et flertal i denne sag og vil stemme for vedtagelse af lovforslaget, er af den opfattelse, at det er den rigtige løsning, at de hver især subjektivt mener, at de har ret. Dermed er der intet sagt om, hvorvidt det også videnskabeligt er bevist, at de har ret. Det er nødvendigt at sige det i anledning af, at det ærede medlem hr. Arne Bertelsen nærmest skyder os i skoene, at vi skulle mene, det var bevist, at vi har ret derved, at vi er flertal.

Ib Thyregod: Det er kun et par enkelte bemærkninger, jeg gerne vil gøre.

[Ib Thyregod.]

Den ene gælder den udtalelse, der er fremsat om, at når universitetet har udtalt sig, som det har gjort, nemlig at lovgivningsmagten havde ret til at ændre fundatsen, var der ikke noget problem af lovgivningsmæssig art. Dertil vil jeg sige, som jeg tidligere har sagt: universitetet har ikke i denne udtalelse taget stilling til det juridiske problem; det var en udtalelse, som blev afgivet på kort tid; spørgsmålet var ikke forelagt for de juridiske fakulteter. Men senere er sagen forelagt for disse, og det er deres svar, som skaber de problemer, vi står over for i dag.

Jeg vil også gerne gøre endnu en enkelt bemærkning til den højtærede undervisningsminister, nemlig om det forslag, som venstre i sin tid havde udarbejdet vedrørende disse håndskrifter. For det første forelå der ikke det samme kriterium, som her foreligger, og dernæst havde man anvendt en fremgangsmåde, som jeg har savnet i dag. Man havde anvendt den fremgangsmåde, at man forud for lovforslagets udarbejdelse — et lovforslag, som i øvrigt ikke blev fremsat i folketinget — havde forhandlet med universitetet og med kommissionen vedrørende en løsning af spørgsmålet.

Undervisningsministeren (Jørgen Jørgensen): Jeg har ikke sagt, at det forslag, som var udarbejdet af afdøde undervisningsminister Flemming Hvidberg, var udarbejdet efter de samme kriterier som dette lovforslag, men jeg har sagt, at det havde omtrent samme omfang, det omfattede omtrent de samme ting, det byggede på indstillingen fra det store mindretal i kommissionen. Det er også rigtigt, at det blev drøftet dengang mellem partilederne, men forslaget kom ikke senere frem til drøftelse her i tinget.

Det ærede medlem hr. Poul Møller holder stadig på, at der har været for lidt tid til at drøfte sagen ude i befolkningen. Det ærede medlem erkendte dog, at en sådan drøftelse havde fundet sted i højskolekredse, men det anså han ikke for nok. I det sidste halvandet år har spørgsmålet også været drøftet i andre kredse, og der er ingen overraskelse i det for disse andre

kredse; de har drøftet det gang på gang i de sidste 15 år, og i disse drøftelser er der ikke kommet noget frem af saglig karakter, som ikke tidligere har været fremme. Der har været forskellige synspunkter, som der altid har været, og som der altid vil blive også hos videnskabsmændene angående en overdragelse af håndskrifterne. Særlig nye ting synes jeg ikke man kan sige er kommet frem ud over måske, at enkelte fremragende videnskabsmænd har erklæret, at de nu har taget en anden stilling end før, til gunst for det her foreliggende lovforslag. (Poul Møller: Og omvendt!). Ja, så kan vi veje det mod hinanden og se, hvad der vejer mest. Men i alt fald, spørgsmålet har været drøftet.

Jeg har sagt, at lovforslaget her er udtryk for en principbeslutning, d. v. s. at man fastlægger et kriterium, som er udformet i lovforslagets paragraffer. Dette kriterium siger, efter hvilke retningslinjer de håndskrifter skal udskilles, som skal overgives til Island, men afgørelsen af enkelthederne er overladt til sagkyndige. Deri ligger muligheden for at vurdere, hvad der i realiteten skal afgives som gave. Det er princippet, kriteriet, som folketinget tager standpunkt til.

Det ærede medlem spurgte, om sagen havde været drøftet mellem de nordiske undervisningsministre. Det har den ikke. Men det ærede medlem kan ikke hermed sige, at den stilling, Danmark tager, ikke har forbindelse med det nordiske. Dette er et spørgsmål mellem Danmark og Island; vi føler særlige forpligtelser over for Island i dette spørgsmål og har grund til at gøre det efter det forhold, der har været mellem Danmark og Island gennem tiderne. Men selve handlingen, ånden i det, der foregår her, at man viser hinanden hensyn i kulturelle spørgsmål, som tilfældet er i forholdet mellem Danmark og Island, det er nordisk, og det er nordisk ånd.

Hermed sluttede forhandlingen.

Ændringsforslag nr. 1, § 1, således ændret, ændringsforslag nr. 2, § 2, således ændret, ændringsforslag nr. 3, § 3, således ændret, og § 4

vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Lovforslaget går nu til fornyet behandling i udvalget.

Der er ikke mere at foretage i dette møde.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, fredag den 9. juni, kl. 9 med følgende dagsorden:

- 1) *Valg af 1 medlem til landsskatteretten* (i stedet for Foged).
- 2) *Tredje behandling af:*
Forslag til lov om ændring i lov om naturfredning.
- 3) *Tredje behandling af:*
Forslag til lov om øget statsstøtte i forbindelse med Danmarks deltagelse i det skandinaviske luftfartssamarbejde.
- 4) *Tredje behandling af:*
Forslag til lov om afsætning af danske landbrugsvarer m. m.
- 5) *Tredje behandling af:*
Forslag til lov om en kornordning for høståret 1961-62.
- 6) *Anden (sidste) behandling af:*
Forslag til folketingsbeslutning om betretninger angående Nordisk Råds 8. og 9. session.
- 7) *Fortsættelse af forespørgsel til statsministeren af Per Hækkerup m. fl.*

Mødet hævet kl. 15⁴⁰.

94. møde.

Fredag den 9. juni kl. 9.

Formanden: Udvalget angående forslag til lov om ændring i fundats af 18. januar 1760 for Arne Magnussens Legat (Den arnamagnæanske Stiftelse) har afgivet tillægsbetænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer er omdelt.

Den første sag på dagsordenen var:

Valg af 1 medlem til landsskatteretten (i stedet for Foged).

(Jfr. tidenden sp. 4267).

Valgt blev: *Finn Poulsen*.

Den næste sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om ændring i lov om naturfredning.

(Anden behandling findes i tidenden sp. 4093, udvalgets tillægsbetænkning i tillæg B. sp. 1105).

Der var stillet 2 ændringsforslag i tillægsbetænkningen.

Uden for tillægsbetænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Ændringsforslagene sattes først til forhandling.

Lund Jensen: Ved lovforslagets anden behandling blev der af alle ordførere fra de udvalgsberettigede partier givet udtryk for vilje til at forsøge at opnå et forlig om de 2 bestemmelser i lovforslaget, der ikke var enighed om. Som det fremgår af tillægsbetænkningen, er det under udvalgsarbejdet mellem anden og tredje behandling lykkedes at nå frem til et kompromis, der kan tiltrædes af alle partier.

Med hensyn til erstatningsbestemmelsen i lovens § 22, stk. 2, er der enighed om, at der i stedet for den billighedserstatning, der